

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

48373

in marelica

Navodilo, kako ju vzgajajmo in oskrbujmo

Pomnožen in izpopolnjen ponatisk iz „Slovenskega Sadjarja“

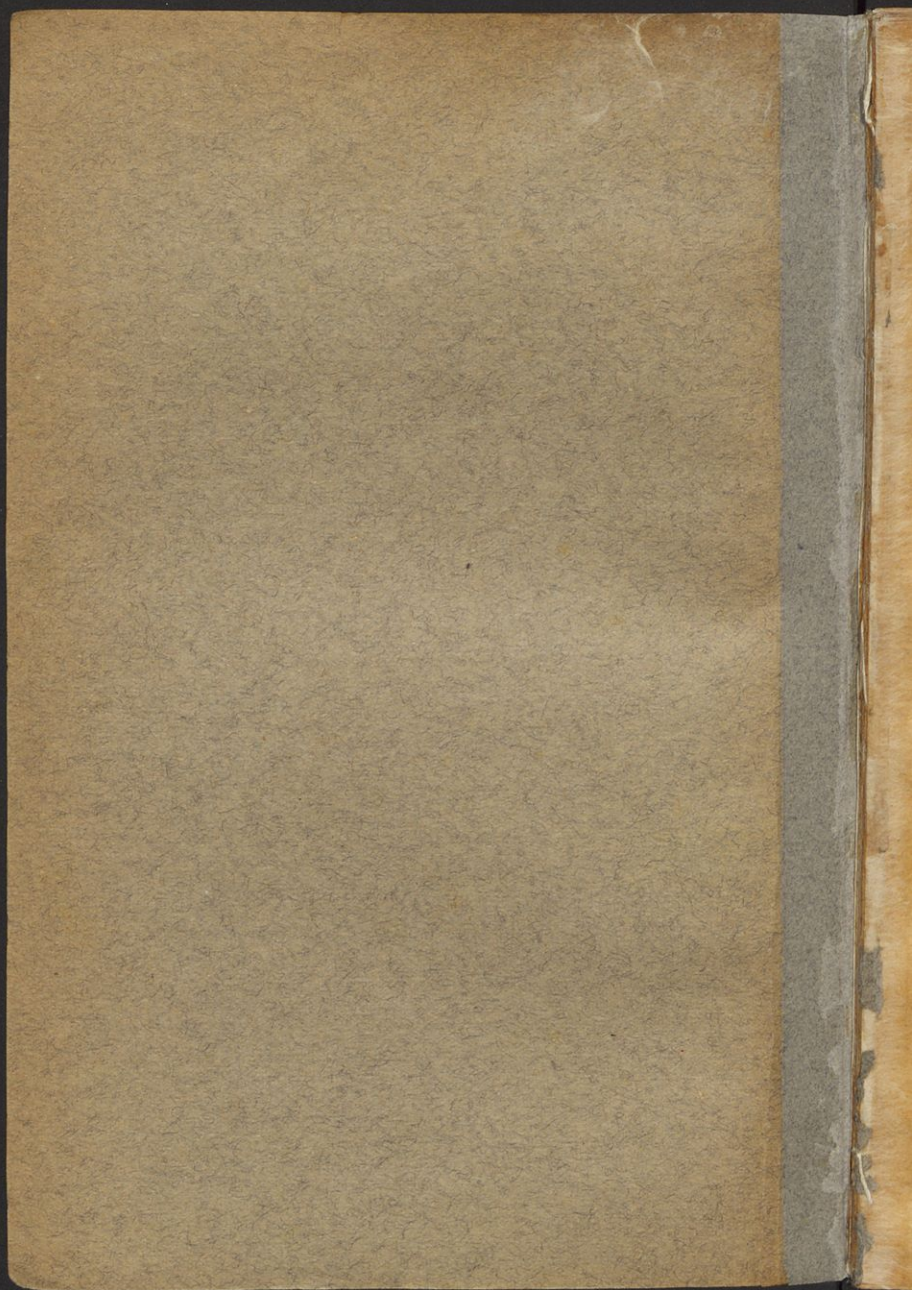
Priredil M. Humek,
višji sadjarski nadzornik v Ljubljani

Ljubljana, 1922

Založila Jugoslovanska knjigarna

Natisnila Jugoslovanska tiskarna

Breskev in marelica

Navodilo, kako ju vzgajajmo in oskrbujmo

Pomnožen in izpopolnjen ponatisk iz „Slovenskega Sadjarja“,
pojasnjen z 22 slikami in 2 barvanima prilogama

Priredil M. Humek,
višji sadjarski nadzornik v Ljubljani

Ljubljana, 1922

Založila Jugoslovanska knjigarna

Natisnila Jugoslovanska tiskarna

48373

48373

Vse pravice pridržane.

D39951949
F.Z.C.

KAZALO.

Stran

Uvod	1
----------------	---

I. Breskev.

1. Ali je v naših krajih in ob naših razmerah mogoče pridelovati breskve	2
2. Kje bi kazalo pridelovati breskve	4
3. Ali je vredno pridelovati breskve	6
4. Kako vzgajamo breskve	7
5. Katere vrste breskev priporočajo	11
6. Kako zasajamo in negujemo breskve	16
7. Najhujši škodljivci in bolezni breskev	22
8. Kako obdelujemo in gnojimo breskve	28
9. Kaj lahko pridelujemo pod breskvami	32
10. Kdaj trgajmo breskve in kako jih vlagajmo za prevažanje	33
11. Kako gojimo breskve ob stenah	35

II. Marelica.

Izbor mareličnih vrst, ki bi bile prikladne za naše kraje	45-57 50
---	-------------

Uvod.

Izmed vseh sadnih plemen, ki rasto in uspevajo po naših krajih, rodita breskev in marelica najplemenitejši sad. Že zunanost jima je tako prikupljiva in zapeljiva, da se ne dá primerjati z nobenim drugim sadom. Prav tako sta pa tudi okus in vonj dobre breskve ali marelice naravnost omamljiva. Mnogo je ljudi, ki ne marajo veliko za sadje, toda lepe zrele breskve ali marelice se pa ne branijo. Posebno sta obe priljubljeni pri mestnem prebivalstvu, ki nima prilike, da bi se preobjedlo teh sadežev.

Domovina breskve je Mongolija, marelice pa najbrž Armenija. Že v starem veku se je zlasti breskev razširila proti zapadu po Perziji. Okoli Kristusovega rojstva so ju zanesli v Italijo in Francijo. Od ondod sta se razširili po vsej Evropi. Že davno se je posebno breskev zaplodila tudi v Ameriki, kjer so vzgojili mnogo novih vrst in kjer jo goje dandanes v neverjetnih množinah.

Navadno mislimo, da je breskev doma iz vročih krajev z enakomerno vlažnim podnebjem. Toda ta domneva je zmotna. Podnebje Kitajske, Mongolije in drugih dežel je v nekih ozirih neugodnejše nego pri nas. Po tropični vročini pritiska tam hud mraz in za velikim deževjem dolgotrajna suša. Bolj ji ugaja podnebje zmernejših pokrajin. Zlasti se dobro počuti v Italiji, v Franciji in v drugih južnih delih Evrope. Zato jo po teh deželah goje jako veliko in od pamtiveka. Ondod so vzgojili tudi vse boljše vrste.

Podnebje naših vinorodnih krajev je za breskev le deloma primerno, ker ne uspevajo v njem vse vrste kakor v Franciji ali Italiji. Posebno izbirčna je za lego zemljišča. Solčna in zavetna gričevja, kakršna so po vseh delih vinorodne Slovenije, ji kolikor toliko ugajajo. Vlažne nižave in meglene doline so ji pa tako zoprne, da po njih sploh ne raste. Najbolj ji prija jugovzhodne, južne in jugozapadne lege, prav tako

kakor vinski trti. Breskev hoče imeti veliko solnca, zato ne trpi v bližini nikake sence. Na mrzlih vzhodnih in severnih zbrisih ji nikakor ni všeč.

Glede zemlje same na sebi nista niti breskev niti marelica baš izbirčni. Vendar pa najbolje uspevata v lahki, globoki in topli, rajši v bolj suhi nego premokri puhlici. V težki, mrzli ilovici, ki ne propušča mokrote, se ponašata prav slabo in kmalu pogineta. Pozimi hočeta biti na suhem, poleti pa potrebujeta veliko vlage. Zato na prav strmih, vročih in presuhih rebrih radi hirata, ako jima ne preskrbimo zadosti moče. Obema treba jako mnogo apna. Zato pa v apneni zemlji rasteta bujno, rodita bogato in dočakata precejšnjo starost.

I. Breskev.

1. Ali je v naših krajih in ob naših razmerah mogoče pridelovati breskve.

To vprašanje se vsiljuje vsakomur, ki je prebral prejšnje uvodne vrstice. Ako je naše podnebje kolikor toliko ugodno, je mogoče pridelovati breskve, saj imamo dovolj primernih leg in vsakovrstno dobro zemljo. To je res, toda breskev je sadno pleme, ki glede na obdelovanje ni tako skromno kakor drugo sadno drevje, n. pr. jabolane in hruške. Breskev hoče imeti odprto zemljo, to se pravi, zemljo, ki jo redno obdelujemo in gnojimo, prav kakor vinska trta. Na travnati ledini nikakor ne uspeva, pa naj bodo podnebje, lega in zemlja še tako ugodni. Svoji naravi primerna tla je našla breskev po naših krajih edino v vinogradih. Vinska trta in breskev sta rasli v nekakem medsebojnem prijateljstvu, ne da bi bili posebno ovirali druga drugo.

Pred 30, 40 leti in še prej je bilo po vinorodnih krajih naših dežel veliko več breskev nego dandanes. Rasle so po vinogradih, kjer jih sicer niso gojili, ampak samo trpeli in kjer so bile vsaj deloma deležne oskrbovanja, namenjenega prvotno vinski trti. Nismo imeli nikakih urejenih breskovih nasadov, ampak breskve samosevke so rasle raztresene po vinogradih. Zasejale so se slučajno iz koščic, ki so jih razmetavali otroci in delavci po vinogradih, ko so uživali slastni sad

kar z drevesa. Življenje in smrt mladih rastlin, ki so zrasle iz teh koščic, sta bili odvisni od milosti in nemilosti kopačeve. Ako so se preveč zaplodile, so jih neusmiljeno podkopavali in ruvali kakor nadležen plevel. Ker je bila vinska trta zasajena neenakomerno, so imela tudi večja breskova drevesa tu in tam po lazi dovolj prostora. Ob dobrih letinah je bilo toliko tega sadu, da včasih niso vedeli kam z njim. Največ so jih pojedli svežih, kuhali so jih v žganje, nekaj so jih posušili, veliko jih je pognilo in tudi prašiči so jih dokaj požrli. O kakem izvozu ni bilo govora, nekaj zato, ker je bilo blago prerazlično, iz večine slabih vrst, malo trpežno, nekaj pa tudi zato, ker takrat sadna kupčija ni še bila tako razvita kakor dandanes.

Takšno je bilo pridelovanje breskev pri nas do proti koncu minulega stoletja, ko je trtna uš skoro nenadoma uničila stare vinograde in z njimi vred posredno tudi breskve. Ko so namreč začeli bregove globoko prekopavati (rigolati), so izkopali vse breskve, ker nikakor ni kazalo, da bi se jih pri tem delu izogibali. In ko so zasajali nove vinograde, so se oprijeli povsod brez izjeme novejšega načina, namreč zasajanja v vrste. Umevno je ob sebi, da na ta način ni ostalo za breskve nič prostora, in konec je bilo naših starih in mladih, dobrih in slabih breskev. Obveljalo je edino pravo načelo, da v moderno urejen vinograd ne spada nič drugega nego trta. V novem vinogradu ni bilo nič lazov, nič presledkov za sadno drevje. Saj se je moral umakniti celo fižol, ki je imel istotako starodavno domovinsko pravico v vinogradih. Kaj pa šele breskev, ki je zavzemala precej prostora in ki je vendar kolikor toliko škodovala s svojo senco in kapom vinski trti v svoji neposredni okolici!

Slika 1. Breskov cvet.
1/2 prirodne velikosti.

Dandanes so breskve jako redke povsod tam, kjer so vinograde obnovili. Le tu in tam ob robu vinograda ali na pušči se je ohranila še kakka stara pokveka, ki že napol suha in vsa smolikava žalostno čaka svoje neizogibne usode. Pač pa so se ohranile breskve v tistih redkih krajih, kjer imajo še staro trto v starih vinogradih. Tako pridelujejo še dandanes mnogo

breskev na Čatežu pod Zaplazom, pri Sv. Križu in na Primskovem. Pa tudi tukaj bije breskvam zadnja ura, ker v par letih izginejo tudi ti zadnji ostanki starih vinogradov s površja in z njimi tudi zadnje breskve.

Mladega breskovega naraščaja ni nikjer. Za kako smotreno pridelovanje tega krasnega sadu nima nihče niti smisla niti dobre volje in naposled tudi ne potrebnega znanja. Veliko so tu zakrivili tisti, ki so vodili prenavljanje starih vinogradov. Zato so pač temeljito poskrbeli, da so kmetje popolnoma izločili

breskve iz vinogradov, niso pa poskrbeli, da bi jim bili odkazali kak drug primeren prostorček. Breskve so bile obsojene na smrt, in če se naši vinogradniki ne premislijo, bodo poznali čez nekaj let ta sad samo še po imenu.

Slika 2. Lepo razvit breskov plod (Amsden).

$\frac{1}{2}$ prirodne debelosti.

uspevajo in kjer je dohodek od njih razmeroma kolikor toliko zanesljiv in reden. Breskev nikakor ne zahteva toliko dela in ne povzroča toliko stroškov kakor vinska trta. Njena vzgoja je prav lahka in poceni. V par letih začne roditi in rodi vsaj tako redno kakor drugo sadno drevje.

2. Kje bi kazalo pridelovati breskve.

Z ozirom na to, kar smo doslej povedali o pridelovanju breskev, je odgovor na to vprašanje lahek in kratek. Vsi vino-

rodni kraji Slovenije so kolikor toliko pripravljeni za ta sadež. Kjer uspeva vinska trta, tam bodo gotovo rasle in rodile tudi breskve nekaterih manj občutljivih, zlasti ameriških vrst. Prav tako kakor podnebje so tudi lege vinskih goric prav primerne za breskve. Saj si vendar ne moremo misliti krasnejših in bolj solnčnih pobočij, nego so naše dolenjske, belokranjske in zlasti štajerske gorice. Tu pa ne mislim samo tistih izbranih leg, ki že od nekdaj slove za najboljše vinske lege. Breskev je skromnejša nego vinska trta in je zadovoljna z legami, ki za vinograde niso baš najprikladnejše. Takih prostorov je po vinorodnih krajih vse polno. Marsikje so vinogradi že opuščeni in ni pričakovati, da bi jih obnovili. Tudi v najboljših vinskih goricah, kakršnih je v Sloveniji prav mnogo, je dokaj prostorov, ki niso za vinsko trto, za breskve bi bili pa izvrstni. In navsezadnje, če ni nobenega drugega posebnega prostora, zakaj bi pa ne gojili nekaj breskovih dreves na vrhu vinograda pri hramu ali v vzhodju?! Prav tako bi vinogradu nič ne škodovalo, ko bi ob straneh zasadili vrsto breskev, zlasti na tisti strani, kjer bi njih senca ne segala v vinograd.

Koliko je dalje leg, ki od narave niso tako oblagodarjene kakor prej imenovane in kjer rodi bolj kislo vino! Tu je prostorov za breskve na izbiro. Je pa tudi veliko krajev, kjer so bili njega dni vinogradi, pa so jih že davno opustili, oziroma jih opuščajo vedno bolj in bolj. Po takih krajih bi breskve brez dvoma uspevale. Treba bi bilo samo izbrati za to najboljše lege, zemljo pravilno pripraviti in potem nasad primerno obdelovati in gnojiti.

Iz tega vsakdo lahko razvidi, da zaradi prostora ne bi bili v zadregi.

Če je torej tako, zakaj pa se nihče ne poprime teh nasadov vsaj za poizkušnjo, vsaj za domačo potrebo? Odgovor je lahek. Po vinorodnih krajih je vse, kar leze in gre, zaverovano samo v vinograd in je skoro nemogoče prepričati koga, da bi lahko tudi poleg novih vinogradov gojil kako boljšo breskev. Po tistih krajih, kjer so vinograde opustili, je pa stvar še težja, ker nimajo pravega smisla in se vsakdo boji stroškov. Velika ovira je tudi to, ker ni nikjer dobiti primerne drevja, sami si pa ljudje ne znajo vzgojiti breskev, dasi je to veliko lažje nego pri drugih sadnih plemenih. Manjka pač dobrih zgledov in zaupanja. Ko bodo premagane prve težkoče, začno brez

dvoma gojiti breskve tudi pri nas, in sicer boljših vrst in bolj umno nego nekdej.

3. Ali je vredno pridelovati breskve.

Vsak pameten in previden človek se mora vprašati, preden se loti kakega podjetja, ali in kako se mu bo izplačalo. Isto velja tudi za breskve. Že ko bi jih gojili samo za domačo potrebo ali le za domači trg, bi jih bilo vredno saditi. Ako pa pomislimo, da ta sadež vedno lahko prodamo, se njegovo pridelovanje še tem bolj izplača. Poglejmo najprej sadni trg in cene, potem pa stroške za pridelovanje, pa se prepričamo o dohodnosti.

V novejšem času je dobilo sadje kot poživilo in hranilo veliko večjo veljavo, nego jo je imelo nekdej. Zlasti velika mesta použijejo ogromne množine sadja. Umevno je, da imovitejši sloji segajo po boljšem blagu. Ako pa takega blaga ne pridelujemo doma, ga dobivamo iz drugih dežel ali držav, celo iz drugih delov sveta. Breskev sploh manjka na našem sadnem trgu, kolikor jih pa je — zlasti ranih — so izza mej naše države. Vsaj domači trg bi mi lahko zalagali z breskvami, pa tudi izvažali bi jih lahko. Avstrija in Nemčija bi bili dobri kupovalci. Naše breskve bi bile menda vendar cenejše nego italijanske ali celo ameriške. Poleg tega moramo pa tudi vedeti, da naše breskve ne bi bile prav nič slabše nego tuje, mnogokrat celo boljše.

Za trg ni torej nobene skrbi, posebno ako bi pridelovali enotno blago v večjih množinah in bi prodajo primerno uredili in organizirali ter bi država ščitila pridelek z visoko uvozno carino.

Kakor drugo sadje tudi breskve nimajo stalne cene. Njih cena se ravna po kakovosti in množini pridelka in po času, kdaj pride na trg, ter po raznih drugih razmerah. Merodajna je tudi oddaljenost od železnic, oziroma od glavnih tržišč. Breskev razmeroma lahko prevažamo brez škode, ako je pravočasno potrgana, zato oddaljenost ne vpliva tako neugodno. Če pridejo breskve iz Italije ali celo iz Amerike v najboljšem stanju na naš trg, koliko laže bi to dosegli pri domačem blagu!

Lepe namizne breskve, zlasti rane, ki pridejo na trg julija in avgusta meseca, imajo vedno dobre cene. Jeseni l. 1921. so jih prodajali na trgu v Ljubljani po 2.50—3.75 Din kilogram,

pa tudi še draže. Na licu mesta pri producentu so bile po 1·25—2 Din kilogram. Ako računimo, da nam da vsako breskovo drevo od 5. leta dalje poprečno na leto samo po 10 kg sadja, bi dobili od drevesa po 12·50—20 Din, od 10 dreves 125 do 200 Din, od 100 dreves 1250—2000 Din.

Kaj pa stroški? Kdor bi imel breskovo drevje ob vinogradu ali sploh poleg drugih nasadov ali med njimi, bi bili stroški za obdelovanje jako majhni, ker bi se vršilo z drugimi rastlinami vred. Tudi nasad sam bi ne stal veliko, ker si vsakdo nekaj breskev lahko vzgoji sam, ako ima le potrebno veselje in dobro voljo in se hoče poučiti.

Čist breskov nasad v ugodnem podnebjju in v primerni legi bi se tudi dobro izplačal. Na 1 ha gre 600 dreves. Računimo, da nam daje vsako drevo poprečno na leto (od tretjega leta dalje) samo po 5 kilogramov izbranega blaga za trg. 600 dreves bi dalo torej 3000 kilogramov sadja, kilogram po 1·25 Din, 3750 Din. Ako računimo dalje amortizacijo od glavnice, ki smo jo založili v nasad (priprava zemlje, drevje in saditev), ter vsakoletno obdelovanje skupaj na 1750 Din, nam ostane čistega dobička 2000 Din. Pri tem moramo pa upoštevati, da 10 let pridelujemo med breskvami lahko tudi druge sadeže, kakor: fižol, grah, prva leta tudi krompir, kumare, razno zelenjad, paradižnike, jagode, ribez. Vse te stranske pridelke gnojimo in obdelujemo na stroške breskev.

Naposled ne smemo prezreti posebne prednosti breskovih nasadov proti drugim sadnim plemenom. Breskev vzgajamo v drevesnici samo dve leti, in ko jo presadimo na stalno mesto, začne roditi že drugo, najkeseje pa tretje leto. Breskev rodi navadno vsako leto, če je le v cvetju ne doleti kaka uima. Zamolčati pa seveda ne smemo, da breskev ne učka tolike starosti kakor jablane in hruške. Čez 15, 20 let navadno začno propadati.

4. Kako vzgajamo breskve.

Kakor smo že omenili v prejšnjem odstavku, pri nas doslej ni bilo niti govora o kaki gojitvi breskev, ker so se naši sadjarji zanje še manj brigali nego za druga sadna plemena. Breskve so le trpeli, ako so se popolnoma slučajno zasejale same. Le tuintam je kdo kako drevesce naročil iz drevesnice; količkaj več jih ni nihče zasajal. Zato nam v tem oziru manjka

lastnih izkušenj. Ravnati se moramo le po izkušnjah strokovnjakov in praktičnih sadjarjev drugih dežel, kjer goje breskve na veliko. Nemčija v Porenju, Francija in Italija, zlasti pa Amerika nam dajejo najlepši zgled, kako je breskve vzgajati izmlada v drevesnici in kako jih je gojiti pozneje na stalnem mestu.

Nekatere vrste naših navadnih breskev lahko vzgajamo naravnost iz semena brez cepljenja. Vendar pa je taka vzgoja nezanesejliva, ker se prerado primeri, da se samosevci izprevržejo in rode navadno slabši sad nego plemenjaki. Zato cepimo dandanes breskve prav tako kakor druga sadna plemenena, ker le na ta način je mogoče kako gotovo vrsto zanesljivo razmnoževati.

Za podlage, na katere cepijo breskve, uporabljajo štiri sicer različne, a vendar sorodne koščičaste zvrsti, in sicer: mandelj, breskov divjak, Julijevo slivo in izjemoma tudi črni trn ali trnóljico.

Mandelj v našem podnebju vobče ne prihaja v poštev, ker je preobčutljiv, v količkaj hudi zimi namreč zmrzne. Uspevati bi utegnil kvečjemu v Vipavi, pa še tam le v najbolj toplih in zavetnih legah. Na Goriškem, še celo pa na Italijanskem, Francoskem in v drugih toplejših krajih ga pa zelo čislajo in uporabljajo že od pamtiveka v to svrho.

Breskov divjak je najnaravnejša in v nekih razmerah najboljša podlaga plemenitim breskvam. V to svrho bi bilo treba izbirati seveda le navadne domače, neobčutljive vrste ne glede na to, kakšen sad rode. Po vinorodnih krajih Slovenije je prav mnogo domačih, po sadu sicer malovrednih breskovih vrst, ki pa rasto bujno, so neobčutljive za bolezni in prebijejo vsako zimo brez škode. Žlahtne in zaradi tega kolikor toliko bolj občutljive breskve niso za seme.

Na breskovem divjaku cepljeno breskovo drevo je najbolj zdravo in trpežno ter dočaka razmeroma največjo starost. Žal, da ta podlaga ni za vsako zemljo. Uspeva namreč samo v lahkih, peščenih in toplih tleh. V težki, mokri ilovici hira in kmalu odmrje. Ker imajo naše vinske gorice navadno bolj peščeno ali lapornato in toplo zemljo, bi sodila ta podlaga posebno za naše razmere.

Za vzgojo breskovih divjakov sadimo koščice poznih vrst (septembrske vrste) takoj jeseni, ko so breskve zrele.

Za sejalnico si pripravimo košček opuščenega vinograda, prisojne njive ali vrta. Zemljo globoko prekopljimo in, če le mogoče, pognojimo s kompostom ali s popolnoma preperelim hlevskim gnojem. Na poravnano zemljišče poteknimo koščice v takih razdaljah, kakor sadimo divjake v drevesnici, torej v vrsti po kakih 30—35 cm, vrste pa po 60—70 cm vsaksebi. Koščice ranih poletnih vrst niso za rabo. Čim prej na jesen sadimo, tem boljši je uspeh. Ko bi koščice čez zimo hranili na suhem in jih sejali šele spomladi, bi se tako izsušile, da bi malokatera skalila.

Umeje se samo ob sebi, da je treba sejalnico pridno pleti in okopavati. Ako so razmere količkaj ugodne, so mlade semenke do avgusta meseca debele kot svinčnik ali pa še bolj. Zato jih moramo takoj prvo leto požlahtniti, in sicer poleti z očesom (okulirati). Popolnoma napačno bi bilo, ko bi to delo odložili za drugo leto. Tedaj bi semenke toliko zrasle, da bi se ne dale z uspehom okulirati, ker bi imele predebelo deblo in predebelo kožo. Pomniti je treba tudi, da ne smemo breskev nikoli požlahtnjevati spomladi s cepičem, ker se take cepitve ne sponašajo dobro. Breskev ima namreč preveč rahel in občutljiv les, ki ga je težko gladko odrezati in rane se mu ne zalijejo tako lahko kakor pri jablanah in hruškah. Breskve zato povsod brez izjeme okulirajo. V Ameriki požlahtnjujejo na ta način vsako leto na milijone enoletnih breskovih divjakov in vzgajajo krasno drevje za svoje obširne plantaže.

Nadaljnje oskrbovanje se prav nič ne razločuje od oskrbe pri jablanah in hruškah. Najkesneje mesec dni po okulaciji je treba prerezati vezi, ker se breskova debelca na jesen jako zdebele. S tem je oskrbovanje prvega leta končano. Drugo pomlad februarja ali najkesneje v prvi polovici marca meseca ali takoj, ko odleze sneg, je treba vsako debelce odrezati 10 do 15 cm nad žlahtnim očesom. S tem delom ne smemo čakati, da bi breskvice začele brsteti. Ko požene žlahtno oko, je treba zatirati (pincirati in mandati) poganjke iz podlage, in ko je žlahtni poganjek 10 do 15 cm dolg, ga privežemo z rafijo k čepu. Julija meseca ali pa še prej porežemo čepe z ostrim nožem (nikdar ne s škarjami). Do jeseni zrastejo iz žlahtnega očesa že lepa enoletna breskova drevesca v obliki grmiča s 30—40 cm visokim deblom ali pa najmanj nad meter visoke tršate, zastavne šibe. Naslednjo pomlad (nikdar ne jeseni) jih

presadimo že na stalno mesto. Prav šibke in zaostale bi smeli izjemoma pustiti še eno leto v drevesnici.

Julijeva sliva je najbolj običajna podlaga, ki jo uporabljajo naši drevesničarji. Na njej cepljena breskev raste nekaj let sicer prav bujno, toda ker je sorodnost med njo in breskvijo premajhna, se ne zraste tako v živo kakor pri breskovem divjaku. Zato take breskve rajši hirajo in ne dočakajo visoke starosti. Vsekakor pa je Julijeva sliva razmeroma dobra podlaga v težki ilovnati zemlji in za mrzlejšše podnebje, kjer bi breskov divjak sploh ne uspeval.

Vzgoja na tej podlagi se prav nič ne razločuje od vzgoje, popisane v prejšnjem odstavku. V drevesnico posadimo enoletne Julijeve slive, vzgojene iz semena. Take semenke dobimo v vsaki večji trgovski drevesnici. V juliju in avgustu jih požlahtnimo z očesom (okuliramo). Drugo leto zrastejo iz vcepljenih očes že jako razrasle breskve, ki jih moramo takoj prihodnjo pomlad presaditi na stalno mesto. Starejše Julijeve slive se ne dajo požlahtnjevati, ker zrasto predebele. Istotako bi bilo napačno, breskve čez eno leto pustiti v drevesnici.

Končno naj omenim še črni trn, ki ga tu in tam izjemoma uporabljajo za podlago breskvam. Na njem cepljeno breskovo drevje je jako zdravo in zelo rodovitno, toda ostane pritlično. Ta podlaga je posebno prikladna za prav majhne drevesne oblike na majhnih vrtovih, kjer bi veliko breskovo drevje ne imelo potrebnega prostora, in pa za breskve v loncih.

Za breskve najprimernejša in najbolj priljubljena drevesna oblika je sadni grmič s 30—40 cm visokim deblom. Sadimo ga 4—5 metrov vsaksebi v kvadratni ali trikotni razvrstitvi. Ako sadimo grmiče v štirikotu na vse strani po 4 metre narazen, jih gre na hektar 600, pri vsestranski razdalji $4\frac{1}{2}$ metra, 500, pri razdalji 5 metrov pa 400.

Druga prav tako primerna oblika je pa nizkodebelno drevo z 1 m 20 cm visokim deblom. Taka drevesa pa moramo saditi najmanj po 5 m narazen. Nizkodebelni nasadi bi imeli to prednost, da svet pod njimi lažje obdelujemo in gnojimo. Za oskrbovanje, zlasti za obrezovanje, zatiranje škodljivcev in za spravljanje sadja so pa grmiči bolj pripravi. Glede dohodka ni velike razlike.

Jako ugodna za obdelovanje in za pridelovanje drugih rastlin pod breskvami je pravokotna saditev. Tedaj bi sadili

breskove grmiče v vrsti po 3—4 metre narazen in vrste po 6, 7 ali 8 metrov drugo od druge. Nizkodebelno drevje bi moralo biti v vrsti vsaj po 4 metre vsaksebi.

V ugodnih razmerah raste breskev jako hitro. V petih letih je že košat grm ali že precejšnje drevo. Zato jih ne smemo saditi pregosto. Prvih pet do deset let lahko gojimo pod breskvami razno zelenjad ali tudi poljske pridelke, kakor je bilo že omenjeno in bo pozneje bolj natančno opisano.

Vzgoja breskev je prav lahka. Kdor ima količkaj znanja iz drevesničarstva, si prav lahko vzgoji breskve sam skoro brez stroškov. Jeseni naj si nabere koščic ter jih posadi, kakor smo povedali. Ako sam ne zna okulirati ali če misli, da bi se ne mogel naučiti te preproste »umetnosti«, naj pa naprosi koga, da mu opravi to delo. Ako pomislimo, koliko truda in stroškov prizadeva vzgoja vinske trte, moramo priznati, da je vzgoja mladih breskovih sadik vendarle dokaj lažja in preprostejša. Samo zanimanja in dobre volje je treba, pa bi šlo, kakor je šlo v vinogradih. Ako naj pa pridelovanje breskev vpeljemo po vinorodnih krajih, bi bilo vsekakor potrebno, da sodeluje država, in sicer na tak način, kakor je sodelovala pri pospeševanju vinarstva, oziroma pri obnovi starih vinogradov. Zakaj bi istotako ne obnovili in izboljšali tudi breskovih nasadov, v kolikor bi ne bili vinogradom v kvar!

Država prav lahko in z neznatnimi stroški ustanovi po vinorodnih krajih drevesnice za breskve. Ko bo imela zadosten material, naj zasadi več poizkusnih nasadov po posameznih vinorodnih pokrajinah, kakor v Beli Krajini, po ugodnih legah novomeškega, krškega in litijskega okraja in po raznih krajih Štajerske. Obenem pa naj bi oddajala interesentom enoletne požlahtnjene breskve po primerno nizki ceni. Tako pospeševanje bi bilo za državo prava malenkost proti ogromnim vsotam, ki jih je žrtvovala in jih žrtvuje še dandanes za pospeševanje vinarstva. Kdo vé, če bi se s pridelovanjem breskev in s kulturami, ki so s tem v zvezi, ne odprli viri novih dohodkov, ne da bi vinarstvo zaradi tega trpelo kako škodo!

5. Katere vrste breskev priporočajo.

Če pogledamo po naših sadnih tržiščih v Ljubljani, Mariboru in po drugih manjših mestih, najdemo julija in avgusta meseca prav malo domačih breskev. Iz večine je vse, kar pride

na trg, tujega izvora. Šele proti koncu avgusta meseca, zlasti pa septembra začno donašati in dovažati domače breskve. In če premotrimo to blago, vidimo kaj malo lepih in okusnih žlahtnih breskev. Povsod prevladujejo navadni, že na zunaj po obliki in umazani barvi označeni plodovi, ki so vsi bolj ali manj grenkljastega okusa in brez tistega prijetnega vonja. Lepih okroglih, kot lice rdečih ali zlatorumenih okusnih breskev je kaj malo. Seveda, ker teh žlahtnih sadnih vrst nihče ni gojil in ne negoval, so sčasoma poginile, ako so bile sploh kje vpe-ljane. Ostale so samo najbolj utrjene, napol divje vrste, ki tudi brez vsake nege životarijo in tu in tam tudi še obrode. Saj je z drugimi sadnimi plemeni in z vinsko trto ravno taka. Vsak sadež, ki je žlahtnega pokolenja, je kolikor toliko občutljiv in ne uspeva drugače, nego da ga primerno negujemo, gnojimo, obdelujemo in branimo zajedalcev. Zato pa v tem oziru pri nas nimamo nobenih zanesljivih izkušenj, kakor jih imajo po drugih krajih, kjer breskve res goje na debelo.

Glede na posebno lastnost, da se pri nekaterih breskvah meso izlahka in popolnoma loči od koščice, pri drugih se je pa trdo drži, razvrstimo vse breskve lahko v dve glavni skupini, in sicer v kálanke ali platenice (krojenice) in v kóstenice ali duráncije. Kalanke so vobče boljšega okusa in sploh bolj priljubljene, bodisi kot namizne breskve, bodisi za konserviranje. Kostenice so pa krasne zunanosti in prav primerne za daljše prevažanje in tudi dobrega okusa.

Po zorilu delimo breskve zopet v dve vrsti: v rane ali poletne in v pozne ali jesenske. Rane breskve so navadno kostenice in slabšega okusa. Zato pa je drevje manj občutljivo, zdravo in zelo rodovitno. Kljub temu, da so nekoliko slabše, imajo vendar dobro ceno, ker so jako lepe zunanosti in ker prihajajo prve na trg. Vsak rani sadež je pač težko pričakovan in zaradi tega ga dobro plačujejo.

Čim pozneje breskve zorijo, tem bolj so okusne in tem rajši se loči meso od kosti. Prav tako je pa drevje tudi bolj občutljivo in manj rodovitno. Zato so pa pozne breskve tudi bolj drage, ker proti koncu poletja vedno bolj primanjkuje tega sadu. Prve breskve zorijo že v prvi polovici julija meseca, v avgustu jih je največ, potem pa polagoma dozorevajo bolj redke, a najfinejše in najdražje septembske breskve.

Po domovini, kjer so posamezne vrste bile vzgojene in kjer jih goje na debelo, jih bomo delili v pet skupin, in sicer v domače, nemške, francoske, angleške in ameriške vrste.

Najprej bi bilo treba temeljito preiskati domače vrste, v kolikor so v resnici domačega izvora. V tem smislu bi bilo treba preiskati posebno Dolenjsko, Belo Krajino, Spodnje Štajersko in Vipavsko dolino. Posebnega v tem oziru najbrž ne bo najti. Vendar pa je gotovo tu in tam kaka vrsta, ki bi bila vredna, da bi jo razmnoževali in razširili po tisti pokrajini, kjer je že udomačena. To raziskavanje je pa jako težko, zamudno in nezanesljivo, ker so si posamezne vrste breskev zelo podobne. Sicer je pa tudi težko dobiti koga, ki bi se utegnil posvetiti temu poslu več let zapored.

Za sedaj se bomo morali pač zadovoljiti z izborom kake dobre domače vrste, ki jo slučajno kje zasledimo, in nekaterih preizkušenih tujih vrst.

Izmed breskev, ki so jih vzgajali v Nemčiji in ki so že davno preizkušene glede rasti in rodovitnosti in posebno glede neobčutljivosti v lesu in cvetju, so priporočila vredne zlasti tele: Šorlemerjeva breskev, prezident Gripenkerl, proskavska breskev, kraljica Karla in samossevka iz Predgorja.

Francoske breskve so zelo občutljive in vobče za naše podnebje neprikladne. Uspevajo pri nas kvečjemu ob južnih stenah kot špalirke. Kraljica vrtov, zmagovalka, baron Dufour (izgovori Difur), rdeča Magdalenka in La France (izg. lafrans), so vrste, ki niso baš izbirčne in bi po toplih legah utegnile tudi pri nas uspevati na planem.

Ameriške breskve so začeli uvajati v Evropi okrog l. 1870. Dandanes so že tako razširjene, da so izpodrinile že

Slika 3. Cvet breskve La France (izg. lafrans).
 $\frac{1}{2}$ prirodne velikosti.

skoraj vse druge vrste. Odlikujejo se po veliki rodovitnosti in neobčutljivosti. Nekatere so tako trdne, da preneso v cvetju brez škode 4 do 5 stopinj mraza. Brez pomisleka so priporočila vredne naslednje ameriške vrste: Amsden, rana Briggova, rana Luiza, Aleksander, Triumf, Waterloo. Pripomniti moramo, da spadajo naštete ameriške vrste po večini h kostenicam in ranim poletnim breskvam. Vse so krasno barvane in jako prikupljive.

Končno naj omenim še dve angleški vrsti, ki sta tudi zelo rodovitni in neobčutljivi, to sta rana Jorkova in rana Riversova breskev.

Naslednji kratki opisi kažejo naštete breskve v razvrstitvi, kakor zorijo od najranejše do najpoznejše. Iz njih so razvidne tudi oblika, debelost, barva in druge lastnosti sadu in drevesa. Seveda s tem ni rečeno, da morajo vse tu naštete breskve tudi pri nas dobro uspevati. V tem oziru bo treba pač poizkušati in to, kar se dobro obnese, razširiti po tistih krajih, ki prihajajo v poštev za breskove nasade. Vsekakor so pa izbrane take vrste, ki se po drugih krajih prav dobro obnašajo in so najmanj občutljive za pozebo in bolezni.

1. **Zmagovalka** (francoska). Sad debel, na solnčni strani rdeč. Meso belo in sočno (kalanka). Zori v začetku julija meseca. Drevo čvrste rasti in zelo rodovito, toda podvrženo kodri. Pozimi se mora škropiti s 5% modro galico.

2. **Briggova rana breskev** (ameriška). Sad debel, rumenkastobel, lice temnordeče. Meso sočno, dobrega okusa (kalanka). Zori sredi julija meseca. Drevo zelo rodovito.

3. **Aleksander** (ameriška). Sad debel, okrogel, rdeče pisan s temnordečim licem. Meso zelo nežno, sočno in sladko (kostenica). Zori sredi julija meseca. Drevo zdravo, krepke rasti in neobčutljivo.

4. **Amsden** (ameriška). Sad precej debel, okrogel, malo stisnjen in škrlostordeč. Meso zelenkastobelo in sočno (kostenica). Zori sredi julija meseca. Drevo raste zelo bujno in rodi prav dobro.

5. **Waterloo** (ameriška). Sad debel, rdeče marmoriran. Meso jako okusno in sladko (kostenica). Zori sredi julija meseca. Drevo raste dobro in rodi rado.

6. **Triumf** (ameriška). Sad podolgast, od strani stisnjen, oranžnordeč, lice temnordeče. Meso zlatorumeno, čvrsto in

sočno (kostenica). Zori koncem julija meseca. Drevo občutljivo za kodro.

7. Jorkova rana breskev (angleška). Sad okrogel, s tanko kožo, škrlatnokarminasto rdeč. Meso zelo nežno in sočno (napol kostenica). Zori prve dni avgusta meseca. Drevo raste zelo dobro in je jako rodovitno. Zelo priporočena vrsta.

8. Luiza (ameriška). Sad srednje debel, lepo barvan in izvrstnega okusa (kalanka). Zori prve dni avgusta meseca. Drevo zdravo in zelo rodovitno.

9. Riversova breskev (angleška). Sad debel, okroglast, belkast s svetlordeče nadahnjenim licem. Meso belo, raztopno, zelo dobrega okusa (kalanka). Zori začetkom avgusta meseca. Drevo zdravo in kmalu rodi.

10. Šorlemerjeva breskev (nemška). Sad srednje debel, škrlatno-rdeč. Meso nežno raztopno, izvrstnega okusa (napol kalanka). Zori do srede avgusta meseca. Drevo raste tršato in rodi jako rado, je zelo neobčutljivo ter uspeva povsod, kjer rastejo breskve. Ima posebno krasen cvet.

11. La France (lafrans), (francoska). Sad zelo debel, nekoliko podolgast, temnokarminastordeč. Meso nežno, raztopno, sočno, dišeče, prve vrste (kalanka). Zori proti sredi avgusta meseca. Drevo raste dobro in je rodovitno, pač pa precej občutljivo. Za špalirje ob stenah.

12. Proskavska breskev (nemška). Sad srednje debel, škrlatastordeč, lice modrikasto nadahnjeno. Meso sočno in

Slika 4. La France (izg. lafrans).
1/2 prirodne debelosti.

okusno (kalanka). Zori v drugi polovici avgusta meseca. Drevo neobčutljivo za mraz. Razmnožujemo ga lahko tudi s koščicami.

13. **Gripenkerl** (nemška). Sad debel, svetlorumen s temnordečim licem, zelo sočen, sladkovinskega okusa (kalanka). Zori proti koncu avgusta meseca. Drevo neobčutljivo in zelo rodovitno. Posebno za mrzle kraje zelo priporočljiva.

14. **Baron Dufour** (Difur), (francoska). Sad debel, krasno barvan. Meso nežno, sočno in izvrstnega okusa (kalanka). Zori v začetku septembra meseca. Drevo razmeroma neobčutljivo. Izvrstna za špalirje.

15. **Kraljica Karla** (nemška). Sad zelo debel, rumen, lice krvavordeče sicer pa karminasto zabrisana. Meso rumenkasto-zeleno, čvrsto, zelo sočno in izvrstnega okusa. Koščica drobna (kalanka). Zori v začetku septembra meseca. Drevo krepke rasti in neobčutljivo.

16. **Kraljica vrtov** (francoska). Sad debel, tudi jako debel, okroglaste oblike, belkastozelen, rjavordeče pobarvan. Meso zelenkastobelo, čvrsto pri raščici rdečkasto (kalanka). Zori v začetku septembra meseca. Drevo zelo čvrsto raste in je jako rodovitno. Uspeva po toplejših legah tudi na planem.

Slika 5. Breskev *La France*
(izg. lafrans.) preklana.
 $\frac{1}{2}$ prirodne velikosti.

17. **Rdeča Magdalena** (francoska). Sad debel, zelenkastorumen s temnordečim licem, zelo sočen in izvrstnega okusa (kalanka). Zori v začetku septembra meseca. Drevo je zelo rodovitno.

18. **Samosevka s Predgorja** (nemška). Sad debel, tudi jako debel, okrogel. svetlozelenkast z rjavordečim licem. Izvrstnega okusa (kalanka). Zori sredi septembra meseca. Drevo raste jako lepo, je trpežno zdravo in rodovitno. Razmnožujemo jo zanesljivo s koščicami,

6. Kako zasajajmo in negujmo breskve.

Že v prvih poglavjih smo povedali, kakšnega podnebja, kakšne lege in zemlje je treba za pridelovanje breskev. Rekli smo, da raste v vsaki zemlji, ki ni pozimi premokra, poleti pa ne presuha. Da pa se rastlina laže prilagodi raznim neugodnostim, zato skrbi podlaga, na katero je cepljena.

Za dober uspeh pa ne zadostuje samo po naravi ugodno zemljišče, temveč ga moramo tudi temeljito pripra-

viti, izbrano drevje pravilno in pravočasno posaditi in nasad primerno oskrbovati in obdelovati. Tu moramo še enkrat poudarjati, da breskev raste in rodi samo na obdelanem svetu v odprti zemlji, prav tako kakor vinska trta. In kakor za vinograd, prav tako ali vsaj približno tako je treba pripraviti zemljo za breskov nasad.

Kjer imamo dober svet z globoko, rahlo zemljo, ki je bila pred nedavnim časom globoko prekopana (prerigolana), bi zadostovalo, ako bi izkopali za vsako drevo najmanj poldrug meter široko ter okoli 50 cm globoko jamo. Ostalo celino med jamami bi pa obdelali pozneje bolj plitvo, bodisi na roko, ali pa s plugom. Nov svet, zlasti s pusto, bolj močno, težko zemljo bi morali pa vsekakor prekopati na 50—60 cm globoko. Obenem bi morali pa kolikor mogoče dobro pognojiti s hlevskim gnojem in po potrebi založiti zemljo z redilnimi umetnimi gnojili.

Breskve potrebujejo posebno veliko kalija in apna. Sorazmerno je treba seveda tudi fosforove kisline in dušika. Razmeroma najmanj potrebujejo pač dušika; prevelika množina tega gnojila pa celo škoduje, ker povzroča rahel, občutljiv les.

Na hektar bi morali že pri rigolanju plitvo podkopavati poleg kakih 150 metrskih stotov dobrega hlevskega gnoja še okoli 10 stotov Thomasove žlindre (za lahko zemljo) ali 8 stotov superfosfata (za težko zemljo). Kalija bi dali v kakih 30 stotih kajnita (za lahko zemljo) ali pa 10 stotov kalijeve soli (za težko zemljo). Poleg tega bi bilo treba za težko zemljo okoli 30—40 stotov živega apna. Potrebne ga dušika bi bilo deloma že v hlevskem gnoju. Slabi zemlji bi bilo pa dobro dodati še kakih 10 stotov amonijevega sulfata.

Tako pripravljenega in pognojenega zemljišča bi potem ne bilo treba gnojiti več let in breskve bi izvrstno rasle, bi ostale zdrave in bi kmalu rodile. Stroške za gnojenje bi povračale tudi tiste rastline, ki bi jih prva leta gojili med breskvami.

Kdor bi sadil v jame, bi moral na podoben način pognojiti zemljo, s katero bi zasul jame in sadil vanjo mlade rastline. Seveda je tako gnojenje težavnejše in manj izdatno. Pri takem nasadu bi potrebovali ali na hektar nekako za polovico gnojl manj nego pri rigolanju, zato bi pa ostal svet med jamami začasno nepognojen.

Pripraviti in pognojiti moramo zemljišče vsekakor že jeseni ali najkasneje pozimi, da tudi zmrzal predela zemljo in da se gnojila razkroje, preden sadimo.

Gnojimo lahko po naslednjem načrtu:

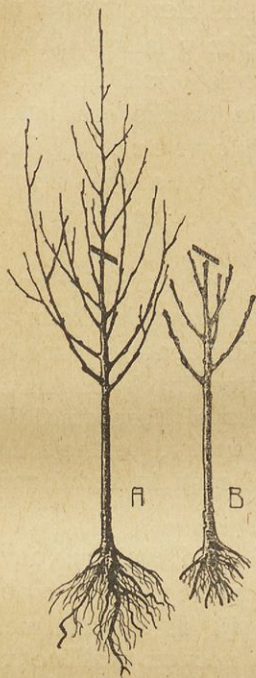
Za lahko zemljo: Pri rigolanju podkopljemo hlevski gnoj, Thomasovo žlindro in kajnit. Amonijev sulfat potresemo in podvlečemo ali zakopljemo nazadnje, ko je svet zrigolan in poravnán. Apna ni treba posebe dodajati, ker ga je veliko v Thomasovi žlindri.

Za težko zemljo: Vsa gnojila, ki hodijo pri težki zemlji vpoštev, torej hlevski gnoj, superfosfat, kalijeva sol in amonijev sulfat obenem pri rigolanju enakomerno porazdelimo in podkopljemo. (Superfosfat, kalijevo sol in amonijev sulfat lahko zmešamo, preden jih trosimo.) Ko je zemljišče zrigolano in poravnano, raztrosimo in takoj podvlečemo še živo apno.

Opisana priprava zemlje in gnojitev je seveda idealna. Kdor ne more zmagati umetnih gnojil, naj vsaj s hlevskim gnojem dobro pognoji. Namesto kalijevih gnojil naj uporablja pepel. Apno je pa vsekakor neogibno potrebno, če ni zemlja že po naravi apnena. Iz označene množine gnojil za hektar prav lahko izračunamo množino za manjše prostore, ako vemo, da je hektar 100 arov in ar 100 kvadratnih metrov. Tudi za posamezna drevesa lahko prilično preračunamo, koliko potrebujejo gnojil. Na hektar gre, kakor je v 2. poglavju omenjeno, 400 do 600 dreves, na ar torej 4—6. Če vemo, koliko gnojil je treba za hektar, si lahko izračunimo tudi množino za ar, oziroma za eno drevo.

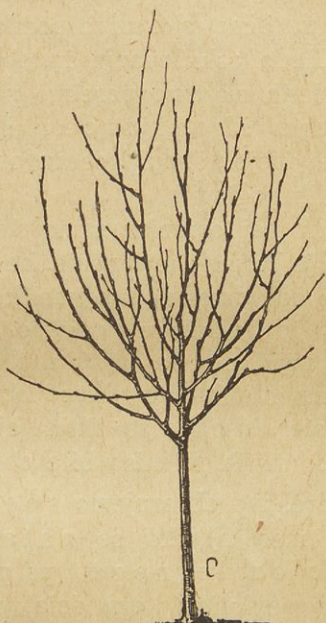
Breskve sadimo zarana spomladi. Jesenska saditev za to sadno pleme ni priporočena, ker je nevarno, da bi pozeblo. Čeprav bi sadili le trdne vrste, vendar lahko pozebejo ob neugodnih zimah, ker so na jesen presajene enoletne sajenke, ki jim na kratko obrežemo korenine, veliko bolj občutljive nego če bi ostale čez zimo na svojem mestu v drevesnici. Pač pa moramo saditi kolikor mogoče rano spomladi, vsekakor pa preden začno poganjati. Druga polovica februarja do konca marca meseca je najbolj primerna doba za to delo. Kdor namerava dobiti drevje iz tujih drevesnic, naj ga naroči zarana pozimi (najkasneje januarja meseca) s pripombo, da ga ne sprejme, če bi prišlo po 31. marcu.

Preden začnemo saditi, svet lepo poravnajmo, ako je bil zrigolan. Ako pa smo kopali samo jame, jih kake 14 dni pred saditvijo napolnimo skoro do vrha s pripravljeno in pognojeno zemljo. Ko je zemljišče na ta način urejeno, ga razčrtajmo in zakoličimo mesta za drevje. Kvadratna ali pa pravokotna razvrstitev je najbolj ugodna. Razdalja na vse strani najmanj 4, največ 5 metrov (za grmiče). Kamor naj pride drevesce, za-

Slika 6. Kako obrežimo breskevo sadiko, preden jo posadimo.

- A) Enoletna, krasno razvita breskev iz drevesnice.
- B) Pravilno obrezana sadika.

Slika 7. C) Eno leto po saditvi. Ko bi sadike ne bili nič ali premalo obrezali, bi dobili tákoj prvo leto golo vejevje.

bijmo v zemljo meter dolg količ, tako da moli kakih 35 do 40 cm iz nje.

Breskve sadimo ravno tako kakor drugo sadno drevje. Zelo važno je, da pred saditvijo obrežemo korenine in vrh prav na kratko, kakor je jasno razvidno s slike. Na kratko obrezano drevo požene bujno in že prvo leto naredi lep, ena-

komerno razvit vrh. Ko bi pa posadili drevo neobrezano, kakor ga dobimo iz drevesnice, bi slabo odganjalo in vejevje bi ostalo golo. Zelo koristno je, ako pri saditvi pomakamo korenine v gosto mešanico iz vode, kravjaka in ilovice. Tudi s predelanim kompostom ne smemo štediti. Saditi moramo tako visoko, da je mesto, kjer je breskev cepljena, na d površjem zemlje in sicer še potem, ko se je zemlja sesedla. Na to je posebno paziti pri saditi v jame, ker se prerado primeri, da zleze drevje, potem, ko se zemlja uleže, pregloboko. Ob suši in v lahkih, suhih tleh ne bo napačno, ako prvo pomlad po potrebi zalivamo breskve.

Glede oskrbovanja in obdelovanja breskovega nasada v prvih letih moramo posebno poudarjati obrezovanje, zatiranje škodljivcev in obdelovanje zemlje. Zadnje dvoje (škodljivce in obdelovanje) bomo obravnavali v posebnih poglavjih.

Tu naj omenim samo nekoliko o obrezovanju breskev. Vobče je razširjeno mnenje, da redno obrezovanje škoduje breskvam, češ, da so potem smolikave, da jih napadejo razne druge bolezni in da kmalu poginejo. Mnogoletne in obširne izkušnje so pa izpričale, da je taka trditev prazna. Nasprotno! Vsako leto pravilno in pravočasno obrezane breskve ostanejo zdrave in čvrste. Posebno se odlikujejo v lepi rasti in redni rodovitnosti od tistih, ki niso bile obrezane.

Breskve obrezujemo spomladi pred cvetjem (navadno marca meseca), ko se natančno razločuje cvetno popje od lesnega, pa poleti junija do avgusta meseca. Preden se lotimo tega dela, moramo poznati različne vejice in mladike v vrhu breskovega drevesa, najsi raste na planem ali pa na špalirju ob steni. Breskev se bistveno razločuje od drugih sadnih plemen, zlasti od pečkastega sadja: rodi namreč kakor trta samo na enoletnem lesu in zahteva zaradi tega poseben način obrezovanja.

Spomladi razločujemo na dobro rastočih breskovih drevesih šestero različnih vejic ali mladik, in sicer: lesne mladike, roparje, prezgodnje mladike, prave rodne mladike, slabo razvite rodne mladike in šopke.

Lesne mladike so krepke šibe, ki so namenjene za podaljšek glavnih vej (voditeljic). Navadno imajo dobro razvito lesno, pa malo ali nič cvetnega popja. Glavne lesne

mladike, ki so na pravih mestih in potrebne za podaljšek vej, skrajšamo za tretjino do polovice. Nepotrebne lesne mladike pa odrežemo pri spodnjih dveh popih.

Roparji so tudi lesne mladike, ki pa zrasto kar na samem iz debla ali iz debelejših vej. Ako imajo prostora, da se lahko razvijejo v veje, jih pustimo in samo skrajšamo kakor lesne mladike, sicer jih pa popolnoma odstranimo.

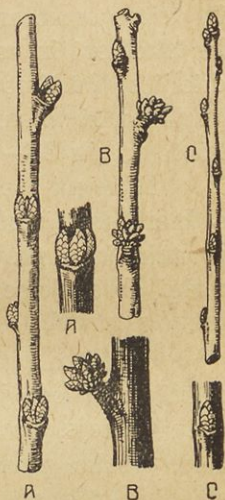
Prezgodnje mladike zrasto na istoletnih poganjkih mladih in čvrsto rastočih dreves. Ako imajo kaj cvetnih popov, jih samo skrajšamo do zgornjega cvetnega popa. Ako jih pa nimajo, jih odrežemo pri spodnjih lesnih popih.

Prave rodne mladike se poznajo po tem, da imajo dvojno ali celo trojno popje. Zunanja dva popa sta cvetna, srednji pa lesni ali listni pop. Vse te rodne poganjke skrajšamo na 15 do 20 cm dolgoti. To skrajšanje je zelo važno, ker z njim omejimo nepotrebno cvetje in prisilimo, da so plodovi na pravem mestu, t. j. blizu glavnih vej. Obenem pa tudi dosežemo, da na rodni mladiki krepko odženo spodnja očesa iz katerih se morajo razviti rodni poganjki za drugo leto.

Slabo razvite (tanke in dolge) rodne mladike, ki imajo le tu in tam posamez kak cvetni pop, odrežemo popolnoma, ker bi itak ne rodile.

Cvetni šopki so po 3—5 cm dolge šibke mladike, ki imajo v šopih cvetne pope. Teh prav nič ne obrezujemo.

Poleg teh živih delov v vrhu nahajamo pri spomladnem obrezovanju na vsakem starejšem breskovem drevesu tudi rodne mladike iz prejšnjega leta in kolikor toliko sehljadi. Rodne mladike prejšnjega leta, ki so torej že rodile, moramo seveda odstraniti, ker niso za nobeno rabo. Odrežemo jih pri najnižjem lesnem poganjku, ki stopi kot rodna mladika na njih mesto. Pri špalirjih in prav natančno oskrbovanih breskovih drevesih odstranimo te rodne mladike

Slika 8. Enoletne breskove mladike in popje.

- A) Prave rodne mladike s cvetnim brstjem.
- B) Mladike s šopki.
- C) Lesna mladika in lesni brst.

že prvo leto, takoj ko smo potrgali sadje. Glej poglavje 11, str. 41. Ako pa se je cvetje vse osulo, jih porežejo tudi že spomladi takoj po cvetju.

Da je treba vso sehljad tik pri veji ali deblu gladko odrezati, je umljivo samo ob sebi.

Obrezovanje zelenih breskev meseca junija do avgusta je tudi potrebno. Izvršujemo ga na ta način, da odstranjujemo vse nepotrebne poganjke, bodisi katerekoli vrste. Taki poganjki, ki niso potrebni niti za razvoj oblike niti za rodni les in delajo samo zmešnjavo, morajo pasti pod nožem, naj bodo še tako lepi in zdravi. Lesne poganjke na pravem mestu (voditeljice) pustimo rasti prav po njih volji. Pravim rodnim poganjkom, ki so namenjeni za drugo leto, pa priščipnemo vršiček, ko so kakih 30—35 cm dolgi.

Rane na breskvah se ne celijo tako rade kakor na drugem sadnem drevju, zlasti pečkastem. Zato moramo biti pri obrezovanju jako previdni. Oster nož je edino orodje, s katerim obrezujemo breskve. Drevesne škarje niso za to in bi lahko napravili z njimi veliko škodo.

Opisano pravilno obrezovanje breskev povzroča sicer nekaj dela, toda je vsaj prvih pet let neogibno potrebno. Pozneje, ko drevje odraste in se primerno razvije, izrežemo vsako pomlad nepotrebno in pregosto vejevje in odstranimo sehljad, ne glede na pravila za obrezovanje. Popolnoma brez obrezovanja pa bomo težko dosegli pravilno in enakomerno razvite breskove nasade.

7. Najhujši škodljivci in bolezni breskev.

Kakor vse kulturne rastline, zlasti pa sadno drevje, ima tudi breskev svoje posebne živalske in rastlinske zajedalce ali bolezni. Noben del ni varen pred njimi, ker se pojavljajo na koreninah, na deblu in vejah, na poganjkih in listih, na brstju in sadju. Vendar pa moramo priznati, da je število tistih zajedalcev, ki bi bili drevju in pridelku naravnost nevarni, zelo majhno. Zato se bomo ozirali v tem sestavku samo na tiste škodljivce in bolezni, ki posebno občutno kvarijo ali celo uničujejo breskve in ki jih moramo preganjati z raznimi preizkušenimi sredstvi, ako sploh hočemo gojiti ta sadež. Tudi v tem oziru je breskev prav podobna vinski

trti. Ko bi n. pr. nehali boriti se proti trtni uši z ameriško podlago, proti paležu z modro galico in proti grozdni plesni z žveplom, bi bil takoj konec vinarstva.

Najnevarnejši živalski škodljivec na breskovem drevju je listna uš. Izmed rastlinskih zajedalcev (glivičastih bolezni) omenjamo jako škodljivo kodro in breskovo plesen in izmed bolezni, ki nastajajo zaradi notranjih nerednosti v prehrani itd., pa smoliko.

Listne uši. Breskovo listje napadata dve vrsti listnih uši, in sicer navadna breskova uš (*Aphis persicae*) in medena uš (*Aphis pruni*).

Navadna breskova uš je popolnoma podobna listnim ušem na drugem sadnem drevju. Že oddaleč jo lahko spoznamo po tem, ker so listi, ki jih izsesava, skodrani (zviti). Življenje navadne breskove uši je ravno takšno kakor drugih listnih uši. Iz zimskih jajčec se izležejo prav zgodaj spomladi, navadno še preden se odpre popje, uši samice, ki potem, ko se parkrat oleve, začno leči žive mladiče — zopet jalorodne samice, ki se prav tako razmnožujejo kakor njih matere. Pozneje poleti se prikažejo krilate samice, ki skrbе, da se rod širi od drevesa do drevesa. Na jesen se narode samci in samice, ki potem, ko se sparijo, ležejo zimska jajčeca na enoletne mladike.

Navadna breskova uš škoduje breskovemu drevju na ta način, da izsesava sok in ovira liste v njih delovanju. Zaradi tega preneha rast, vršički se suše, drevje hira, sad odpada ali pa ostane droban in zanikaren. Vobče pa lahko trdimo, da kljub temu škoda ni tolikšna, kakor bi pričakovali, ker ta uš nastopa v velikem številu le ob dolgotrajni vročini in hudi suši. Zatiramo jo tako, kakor bomo omenili pozneje pri medeni uši.

Manj znana utegne biti medena uš, dasi jo naletimo ponekod tudi pri nas. Na nekem vrtu v Ljubljani, kjer je raslo osem lepih breskovih dreves, se je pojavila v tako ogromni množini, da jih je skoro uničila. Razločuje se od listne že po zunanji obliki in barvi. Navadna breskova uš je okroglastega, zatepenega, rdečkastega, zelenkastega ali zelenočrnega života. Medena uš je pa bolj podolgasta, vitkejša in vedno svetlozelena. Glavni in od daleč vidni razloček je pa ta, da se listi, napadeni od te uši, ne krivijo ali zavijajo, najsi bo na njih še toliko uši. Razločuje se tudi v tem, da navadna uš ždi na enem mestu,

navadno na spodnji strani lista, medena uš pa lazi po drevesu od veje do veje in se jako rahlo drži svojega mesta. Ako imamo opraviti s takim drevjem, se usujejo uši na nas kakor dež, da smo vsi zeleni po obleki.

Medena uš je breskovim nasadom veliko bolj nevarna nego navadna. Kjer se pojavi, se razmnožuje od drevesa do drevesa v neizmernem številu, tako da ne ostane prazen niti en list. Zaraditega zamrje vsaka rast, sad odpade, breskovo listje je prevlečeno z neko lepljivo, sladko prevlako. Pozneje listje počrni in se pobesi. Tako drevje obletavajo roji muh in raznega mrčesa, ki iztiče za slaščicami. Medena uš izbrizgava namreč neki sladek sok, ki se prijemlje po listju in privablja sladkosnede žuželke. Naposled odpade listje in drevo opeša tako, da potrebuje več let, da se zopet popravi.

Obe vrsti breskovih listnih uši pokončujemo pozimi s tem, da izkušamo y živo zadeti zimska jajčeca, spomladi in poleti pa jih pokončujemo, dokler se niso še preveč razmnožile. Vselej je treba drevje škropiti s primernimi tekočinami. Breskovo drevje je pa občutljivo, zlasti listje in mladi poganjki. Zato ni, da bi škropili kar malomarno. Pozimi, najbolje januarja in februarja meseca, škropimo z dendrinom (z drevesnim karbolinejem), in sicer največ s 7% mešanico (na liter dendrina približno 15 litrov vode). Ker pa na ta način nikdar ne dosežemo in ne zadenemo vseh jajčec, moramo takoj spomladi, ko se pokažejo prve uši, škropiti breskve z 1—1¼% tobačnim izvlečkom, ki mu primešamo na 100 litrov mešanice 2 kg mazavega mila. (Na 100 litrov vode 1—1¼ dkg tobačnega izvlečka in 2 kg mila.) Škropljenje moramo po potrebi večkrat ponoviti. Glavno pa je, da škropimo z dobro škropilnico in temeljito, tako da se zmoči vse listje. Zlasti je treba paziti, da zadenemo spodnjo stran listov, kajti tam so uši. Pa o pravem času je treba škropiti, ne šele tedaj, ko je drevje že vse ušivo in škoda že gotova.

Kodra (kodravost) je najnevarnejša breskova bolezen, ki jo povzroča glivica »*exoascus deformans*«.

Bolezen se pokaže spomladi, ko breskve ozelene, navadno maja, večkrat pa tudi že aprila meseca. Kmalu potem, ko breskve odcveto in dobro ozelene, se začno zdravi, sočni in lepo zeleni listi kodrati, grbančiti in mehuriti na prečudne načine in najrazličnejše oblike. Navadno se skodra in namehuri

ves list, večkrat tudi samo en del, drugi del pa ostane zdrav in neizpremenjen. Polagoma je prizadeto navadno vse listje. Skodrano listje tudi škrlatasto pordeči. Čim žlahtnejša je vrsta, tem bolj je podvržena kodri. Posebno najžlahtnejše jesenske vrste so navadno najbolj občutljive. Merodajna za razvoj te bolezni sta tudi lega in vreme. Po meglenih nižinah so breskve veliko bolj podvržene kodri nego po suhih višavah. Istotako mokra pomlad zelo pospešuje to bolezen. Vse skodrano listje se kmalu posuši in odpade. Drevo si sicer pomaga na ta način, da požene novo listje. Ker pa je opešalo, zato odpade tudi večina zaroda, kar pa morebiti ostane, ne dozori in je neokusno.

Kakor že omenjeno, povzroča mehurjaste izrastke na breskovem listju glivica, katere zimski tros (seme) prezimi navadno na mladikah. Tako se bolezen zatrosi vsako leto več ali manj, kakor sta vreme in lega.

Kakor nobena druga glivičasta, bolezen, tako se tudi kodra ne da zdraviti, kajti skodrano in namehurjeno listje je izgubljeno in ga ni sredstva, ki bi ga ozdravilo. Bolezen je treba preprečiti. Doslej so priporočali kot edino zanesljivo sredstvo obiranje in sežiganje takoj prvih skodranih listov. Na ta način se bolezen brez dvoma ustavi, ako takoj iz početka, ko se pokažejo prvi sledovi, odstranimo vsak napadeni list, preden glivica začne roditi poletne trose. Seveda, to more izvršiti pa le, kdor ima samo nekaj breskovih grmičev ali špalirjev. Pri obširnejših in starejših nasadih bi bilo pa to nemogoče, ker nihče ne utegne, da bi oprezoval vsak dan okoli drevja in pazil, kdaj se začne pojavljati kodra. Američani so dosegli popolne uspehe s škropljenjem z r a z t o p i n o m o d r e g a l i c e i n a p n a, katero uporabljamo za škropljenje vinske trte. Tudi pri nas se je to sredstvo sponeslo prav dobro.

C. pl. Gelmini, vinogradnik in posestnik breskovih nasadov v Salurnu na južnem Tirolskem mi je sam pravil, da

Slika 9. Kodra na breskovem listju.

$\frac{1}{2}$ prirodne velikosti.

popolnoma prepreči kodro na ta način, da škropi breskovo drevje pozimi (seveda prej, preden se jamejo napenjati brsti), z najmanj 5% modro galico (5 kg galice in 10 kg živega apna na 100 litrov vode). Poleg tega pa jih škropi spomladi, ko odcveto in poženejo, pozneje pa še enkrat ali dvakrat s $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ % raztopino. Odločno mi je zatrdil, da odkar tako ravna, je breskovo drevje popolnoma zdravo, dočim je moral prej zaradi kodre opustiti pridelovanje breskev.

Breskova plesen napada redkokdaj breskve na planem. Rada pa se loti špalirjev in drevja, ki raste po vlažnih, meglenih ravninah, zlasti pa najrajši prav žlahtnih in občutljivih

Slika 10. Od kodre močno oškodovan breskev grmič.

vrst. Pojavlja se na poletje, in sicer na ta način, da se listi in vršički (najmlajši prirastek) pospo z neko belo prevlako, da se nam zde, kakor bi bili plesnivi. Ta prevlaka ni nič drugega kakor glivica (*Sphaerotheca pannosa*), ki gosto preraste liste in vršičke. Napadeni vršički prenehajo rasti in listi delovati, zaradi tega oslabi vse drevo in že na zunaj je videti bolno. Sad in listje odpade prezgodaj.

Poleti se širi bolezen od veje do veje in od drevesa na drevo s poletnim trosom, ki ga veter raznaša na

vse strani. Čez zimo se pa ohrani v zimskem trosu na listih in poganjkih. Pravijo, da je to prav ista glivica kakor na vrtnicah, ki tudi prav rade obole za to boleznijo. Zato ne kaže saditi vrtnic v bližini breskovega drevja.

Te nevarne bolezni se ubranimo najbolj s tem, da sadimo trdne, neobčutljive breskove vrste v odprte, zračne lege. Ako se pa kljub temu pokaže, moramo porezati in požgati takoj v pričetku vse napadene vršičke. Zanesljivo branilo zoper to bolezen je končno žveplo, zdrobljeno v najfinjši prah, ki ga s primernim mehom razpihamo po rastlini

prav tako kakor pri vinski trti proti oidiju. Žveplati moramo ob lepe m, s o l n ě n e m, če le mogoče vročem vremenu in sicer prej, preden se pokaže bolezen, ali pa vsaj takoj, ko zapazimo prve sledove. Žveplo namreč ne ozdravi napadenega listja, ampak zdravo brani, da se ga ne loti bolezen.

Smolika. Ta znana in pri koščičastem sadnem drevju običajna bolezen se pokaže na ta način, da začne teči iz debla ali iz vej neka lepljiva, smoli podobna tvarina, ki se na zraku strdi v rjave, gomoljaste večje ali manjše kepe. To pravzaprav ni smola, ampak g u m a, ker se v vodi topi in je tudi sicer nekoliko podobna arabski gumi. Torej tudi izraz »smolika« ni točen. Toda ker je že udomačen, ga obdržimo, dokler kdo ne najde kaj boljšega.

Največkrat privre na dan iz raznih ran in obrunkov po deblu in vejah. Pokaže se pa tudi na drugih na videz zdravih mestih, kjer opazimo najprej nekake vdrtine ali votline pod zelo napeto kožo.

Z vso gotovostjo je dognano, da je smolika bolezen, ki jo povzroča nered v prehrani in prebavi drevesa. Ako n. pr. rastlina dobiva po koreninah več hrane, nego je morejo predelovati listi, nastane zaradi tega neko motenje v notranjem ravnotežju med neprebavljeno in prebavljeno hrano. Ta nerednost povzroči, da se del staničevja, ki naj bi tvoril les, pretvori v g u m o (smolo), ki prodira na dan skozi razne rane in razpoke v koži.

Prav tako je neugodno razmerje redilnih snovi v zemlji krivo, da nastanejo nerednosti v prebavi, ki potem povzročijo pretvorbo staničevja v gumo. Preobilica dušika pa pomanjkanje a p n a, kalija ali fosforove kisline prav mnogokrat povzroči smoliko.

Iz povedanega je jasno, da vse, karkoli dela nered v prebavi in preosnovi, povzroča in pospešuje smoliko. Najpogostejši vzroki so: težka, mrzla zemlja, preobilo in enostransko gnojenje z dušičnatimi gnojili, pozeba, zaradi katere odmrje velik del prebavil, prehudo obrezovanje ob nepravem času, dolgotrajno deževno vreme. To nas uči, da smoliko ozdravimo, ali še bolje, da jo lahko p r e p r e č i m o, ako doženemo vzrok in ga po možnosti odpravimo. Breskve sadimo vedno v tople, zračne, odprte lege s primerno, rajši bolj lahko, nego pretežko zemljo. Dalje se moramo posebno ogibati enostranskega gno-

jenja z dušikom (gnojnica), pač pa gnojimo bolj s fosforovo kislino, kalijem, posebno pa z apnom. Mnogotere izkušnje so pokazale, da je gnojenje z živim apnom najzanesljivejše sredstvo proti smoliki. Saj lahko opazujemo, da v apneni zemlji posebno dobro uspevajo breskve, da so zdrave in rodovitne. Kjer pa v zemlji od narave primanjkuje apna, je pridelovanje breskev naravnost nemogoče, ako ga ne dodajamo v tej ali oni obliki.

Tudi nespametno obrezovanje breskovega drevja utegne imeti zle posledice. Kdor obrezuje tako, kakor je bilo opisano v prejšnjem poglavju, ne bo povzročal smolike. Zmerno obrezovanje z ostrim nožem in ob pravem času (preden drevje odžene in poleti, ko čvrsto raste) nikdar ne škoduje.

Končno moramo poudariti še enkrat, da za naše bolj mrzlo podnebje niso najžlahtnejše francoske, zlasti pa ne prav pozne vrste, ker pozimi kolikor toliko ozebejo in zaradi tega dobe smoliko. Trde, neobčutljive ameriške vrste so tudi v tem oziru za naše podnebje najboljše.

Dognano je tudi, da trpi za smoliko le bolj mlado breskovo drevje, dokler ne rodi. Starejše drevje, ki redno rodi, je navadno bolj zdravo, oziroma ni izlahka smolikavo.

Razna zunanja sredstva, ki jih priporočajo za zdravljenje smolike, kakor puščanje, izrezavanje smolikavih mest, izpiranje s kisom, so najbrže le olajšave za drevo. Smolika pa ne mine, dokler ne najdemo in ne odstranimo pravega vzroka.

Poleg že naštetih zajedalcev nadleguje breskovo drevje še nebroj drugih škodljivcev, ki pa skoro nikoli niso nevarni. Naj omenimo le še kaparje. Ti se pojavljajo tu in tam v velikem številu, zlasti na breskovih špalirjih. Lahko se jih iznebimo, ako breskovo drevje pozimi temeljito poškopimo s 6—7% dendrinom, glavne veje in deblo pa odrgnemo s kako ščetjo, ki jo namočimo v raztopino dendrina.

8. Kako obdelujemo in gnojimo breskve.

Večkrat je bilo že omenjeno in je že splošno znano, da se breskev razlikuje od vseh drugih sadnih plemen posebno v tem, da ne uspeva na zaledinjenem, neobdelanem svetu. Tudi v tem oziru je podobna vinski trti. Odtod prihaja, da so gojili breskve le po vinogradih. In kjer so vinograde opustili, so izgi-

nile breskve obenem s trto vred. Drugo sadno drevje, bodisi pečkasto ali koščičasto, ki je preživelo vinograd, raste in se lahko prav povoljno razvija dalje, dasi ga nič ne obdelujemo.

Breskev hoče odprto, obdelano in redno gnojeno zemljo. Le ob teh pogojih raste, rodi, ostane zdrava in se uspešno brani raznih zajedalcev. Večkrat slišimo, da so breskve pri nas propadle iz neznanega vzroka. Taka trditev je iz trte izvita in popolnoma neosnovana. Kje pa naj dandanes breskev vendar raste? Iz vinogradov so jo iztrebili popolnoma, ker je bila v napotje, ko so jih prenavljali, ko so zemljo rigolali in jeli saditi trte v vrste. Na njivi je ne trpimo, pa tudi take lege niso zanj. Drugih obdelanih prostorov pa ni, kjer bi lahko rasla, razen malih domačih vrtov, ki pa zopet navadno nimajo niti prave zemlje niti ugodne lege za breskev, niti potrebnega prostora. Le dajte breskvi ugoden prostorček v vinski gorici ter jo gojite in obdelujte vsaj pol tako vestno in marljivo kakor vinsko trto, pa boste videli, bo li uspevala ali ne!

Ako govorimo o obdelovanju breskev, mislimo vedno na okopavanje ter gnojenje. Oboje je važno, oboje neogibno potrebno, ako hočemo, da bo drevje raslo, da bo zdravo, redno rodovitno, trpežno — da se nasad sploh izplača.

Glede okopavanja velja za breskve isto pravilo kakor za vinograd: čim večkrat, tem bolje. Zlasti je važno je s e n s k o okopavanje. Z njim zemljo odpremo, da jo moreta predelati mokrota in mraz. Med letom okopljimo breskove nasade dvakrat do trikrat. Čim bolj je svet plevelen in čim večkrat se naredi na njem trda skorja, tem večkrat ga je treba opleti in zrahljati. Dokler gojimo pod breskvami kako drugo rastlino, n. pr. zelenjad, moramo pleti in okopavati že zaradi tega pritličnega pridelka in se tem bolje izplača.

Kjer zemlja ni plevelna, zadostuje, ako večkrat na leto plitvo zrahljamo od nalivov zbito, skorjasto zgornjo plast z redkimi železnimi grabljami ali s kakim drugim primernim orodjem. To velja posebno za lahko, peščeno zemljo. Tako rahljanje povrhnice je jako važno. Z njim pospešujemo prezračevanje zemlje, posebno pa dosežemo, da se preveč ne izsuši v globino. Pogosto okopavanje je najboljšo sredstvo, da pridržimo v zemlji vlago, ki je posebno breskev poleti tako živo potrebuje.

Gnojenje smo deloma opisali že v 6. poglavju, ko je bil govor o zasajanju. Ako ravnamo tako, kakor je bilo opisano,

potem dve, tri leta po saditvi ni treba gnojiti, ker založimo zemljo z vsemi potrebnimi redilnimi snovmi za toliko časa. Pozneje pa, ko se nasad razvije in začne redno roditi, je pa tudi redno gnojenje potrebno. Še enkrat poudarjam, da potrebuje breskev jako veliko kalija in apna in da te dve snovi najbolj pospešujeta zdrav razvoj rastline. Umeje se ob sebi, da tudi brez fosforove kisline in dušika ne more uspevati. Kjer breskve prav divjajo in poganjajo metre dolgo mladje iz debla in vej ter imajo šibek, nerodoviten rodni les in so poleg tega vse smolikave, je to vedno znamenje, da dobivajo premalo kalija, fosforove kisline in apna, pa preveč dušika.

Zdrave, pravilno razvite breskve pa imajo razmeroma kratek, tršat in čvrst enoleten les z gostim cvetnim brstjem. Tak les vsako leto popolnoma dozori in lahko prenaša zimo, dočim puhel les z dušikom pregnojenih breskev nikdar popolnoma ne dozori in zato pozimi pozebe. Dognano je tudi, da potrebujejo breskve za zdravo in čvrsto rast nekoliko kuhinjske soli.

S čim, kdaj in kako bomo torej redno gnojili breskove nasade?

Za gnojenje vsake kulturne rastline prihaja dandanes v poštev zlasti živalski gnoj kot glavno gnojilo, umetni gnoj pa kot pomožno gnojilo. Dober živalski gnoj bi utegnil zadostovati sam, nikdar pa ne samo umetna gnojila. Ako pa uporabljamo oboje mešano, dosežamo najboljše uspehe. Živalski gnoj je posebno važen, ker tudi v fizikalnem oziru izboljšuje zemljo. To gnojilo tvori in pomnožuje črnico (humus), ki pospešuje razvoj zemeljskih bakterij, razgreva zemljo, zadržuje vlago. Umetna gnojila, zlasti kalij, fosforova kislina in apno so pa potrebna, da izboljšujejo in izpopolnjujejo redilnost, ki je manjka živalskim gnojilom.

Najugodnejši čas za gnojenje sta odločno jesen in zima. Le nekatera umetna gnojila bi lahko dali v rani pomladi. Ko jeseni prekopljemo ali preorjemo nasad, podkopljemo ali podorjemo obenem gnoj, in sicer na vsaki dve ali tri leta prilično 500—600 metrskih stotov na hektar. Najboljši je goveji gnoj. Pozimi potrosimo povrh Thomasove žlindre (fosforova kislina; primerno gnojilo, ker ima veliko apna) in kajnita (boljši nego kalijeva sol, ker ima veliko kuhinjske soli), in sicer od vsakega gnojila po 8—10 metrskih stotov na hektar. Namesto kajnita vzamemo lahko primerno množino lesnega

pepela. V rani pomladi pa damo dušika v amonijevem sulfatu 3 metrske stote na hektar. Ako imamo prav dober hlevski gnoj, dušičnato umetno gnojilo tudi lahko opustimo.

Kdor gnoji redno s Thomasovo žlindro, mu ni treba skrbeti za apno. Če bi pa gnojili s superfosfatom (n. pr. na težki zemlji), bi morali pa dati na hektar 20—30 metrskih stotov živega apna na 4—5 let.

Dušika damo lahko tudi z apnovim dušikom, in sicer rano spomladi. Da se ne izgubi preveč amonijaka, moramo to gnojilo takoj, ko ga raztrosimo, podkopati ali podvleči. Tudi ni treba sedaj posebe gnojiti z apnom, ker ima apnov dušik do 75 odstotkov apna.

Naštete množine raznih gnojil so seveda le približne in jih lahko izpremenimo z ozirom na kakovost zemlje, na starost nasada in glede na pridelek pod drevjem. Pri posebno dobri zemlji je mera manjša, pri slabejšem svetu, in pa, ako izrabljamo zemljo pod breskvami tudi za pridelovanje drugih rastlin, zlasti zelenjadi, moramo seveda tudi obilneje gnojiti. Vobče so množine tudi lahko manjše, ako gnojimo redno vsako leto, nasprotno pa večje, ako gnojimo vsako drugo ali celo vsako tretje leto. Vselej pa je pridelek glede množine in kakovosti v nekem razmerju z množino gnojil, ki jih porabimo za nasad. Odločilno je, da jih uporabljamo pravilno in o pravem času. Edino uime, zlasti spomladni mrazovi in toča nam lahko naredo križ čez naš proračun.

Opisani način gnojenja je seveda idealen. Marsikateri čitatelj morebiti zmajuje z glavo, češ, da zahtevamo preveč in da se tako gnojenje ne more izplačati. Priznam, da bi opravili za silo tudi z manjšo množino in končno morebiti tudi s samimi naravnimi gnojili — toda brez vsakega gnojenja, kakor so iz večine vajeni naši sadjarji, pa pri breskvah ne gre, kakor ne gre na njivi in ne v vinogradu.

Glede donosnosti je težko trditi kar navdan eno ali drugo. Donosnost je najbolj zavisna od trga, potem pa tudi od večje ali manjše oddaljenosti od prometnih zvez, od lege nasada in od drugih krajevnih razmer. Ako imamo dobre in stalne kupce, ako ni treba predaleč prevažati blaga, ako je nasad v zavetni legi in je toča redek gost v tistem kraju, se bo pridelovanje gotovo izplačalo, zlasti v naših razmerah, ko primanjkuje tega sadeža in se nikdar ni bati preobilega pridelka. Bistveno vpliva

na dohodek tudi pridelek med breskvami. Ta pridelek zlasti v prvih letih lahko dobro povrne gnojenje in obdelovanje, posebno v bližini večjih mest in tržišč. Izkupiček za breskve bi bil ob takih razmerah čist dobiček.

9. Kaj lahko pridelujemo pod breskvami.

Ako govorimo o breskovih nasadih, ne mislimo, da ne bi smeli saditi med breskve vsaj prva leta, dokler so še majhne, kake druge rastline. Težko bi se tudi kde v naših razmerah odločil, da bi tvegala zemljišče in še precejšnje stroške za kolikor toliko negotovo podjetje. To je tudi popolnoma nepotrebno. Ker sadimo breskve na 4 ali celo 5 metrov vsaksebi in moramo svet med njimi redno obdelovati in gnojiti, bi bilo pač škoda, ako vsaj prvih 5 do 10 let ne bi izrabili tega prostora za pridelovanje raznih zelenjadnih in kmetijskih rastlin. Ako pustimo pri petmeterski razdalji en meter širok pas za breskve, nam ostane med vsakima dvema vrstama štiri metre širok pas obdelane zemlje, ki jo z največjim pridom uporabljamo za druge pridelke. Vzemimo, da se čez dve ali tri leta toliko razrastejo breskve, da nas začno pri obdelovanju ovirati, potem prepustimo vsaki vrsti dreves dva metra širjave; za druge pridelke imamo torej še vedno tri metre širok pas. Čez nadaljnja tri leta bomo pustiti breskvam zopet 1 meter več sveta itd. Približno v 10 letih bi se nasad tako zagostil, da bi bilo pridelovanje kake druge rastline nemogoče. Takrat bi nam pa breskve same morale dajati tolikšen dohodek, da bi lahko pogrešali vsak postranski pridelek.

Kaj bomo v mladih breskovih nasadih pridelovali, je odvisno od kraja, kjer jih imamo. V bližini mest se bo najbolj izplačala zelenjad. Gojiti bi bilo le take zelenjadne rastline, ki preveč ne izrabljajo zemlje, ki ne zahtevajo posebnega obdelovanja, zlasti zalivanja, in ki jih vedno lahko spečamo. Take bi bile: fižol, grah, čebula, špinača, zelje, rani krompir, paradižniki, kumare. V bolj oddaljenih krajih bi sadili bolj krompir, česen, čebulo ali pa kak poljski pridelek, ki največ zaleže za domačo porabo.

Posebno priporočila vreden postranski pridelek v breskovih nasadih so beluši ali šparglji. Dve, tri vrste belušev med dvema vrstama breskev bi dajalo 10, 12 let dober

Breskev Triumf

in gotov dohodek poleg dohodka iz breskev. Prvih 5 let bi poleg belušev gojili lahko tudi še nekoliko druge primerne zelenjadi.

Razen zelenjadi ali v zvezi z njo bi bilo končno vpoštovati kot postranski pridelek v breskovih nasadih tudi razno jagodičasto sadje. Ivanovo grozdjče, kosmulje, maline, vrtno jagode so sadje, ki ga vedno lahko spečamo vsako množino. V 10, 15 letih se te rastline izvečine izrode in jih lahko odstranimo, ko so breskve na višku.

10. Kdaj trgajmo breskve in kako jih vlagajmo za prevažanje.

Užitno je breskev zrela, ko je mehka. Za domačo rabo lahko čakamo, da se zmeče na drevju, bolje pa je, da jih potrgamo par dni prej, ker so bolj sočne in okusnejše, ako pozorijo v shrambi. Breskve z rumenim mesom so rade suhe, močnate, ako se zmeče na drevesu, in jih moramo takoj porabiti. Prezrele breskve tudi rade odpadejo in se ranijo ali celo razbijejo. Ako pa hočemo breskve hraniti nekaj dni, zlasti pa, ako jih nameravamo nepokvarjene spraviti v kak oddaljen kraj, bodisi, da jih mislimo prenesti ali prepeljati z vozom ali po železnici, jih moramo potrgati najmanj dva, tri dni prej, nego so popolnoma zrele. Paziti pa je treba vendarle, da jih prerano ne potrgamo, ker bi sicer ne pozorele, ampak ostale trde in neužitne.

Kadar se breskve značilno pobarvajo in nekako značilno zagore ter začno posamezni mehki sadovi odpadati, so zrele in je čas, da jih potrgamo. Za domačo uporabo ali za kratko prevažanje je jako umestno, ako ne potrgamo vseh naenkrat, ampak v dveh, treh dobah. Najprej pobereмо najlepše in najbolj razvite plodove. Čez nekaj dni zopet prav tako poizberemo in nazadnje potrgamo ostanek, ki navadno prav lepo pozori in tudi primerno odebeli.

Namiznih breskev ne smemo nikdar tresti, ampak prav previdno jih trgajmo. Sad primimo na lahko in ga nekoliko zasučimo. Ako je zrel, se rad loči od peclja, ki ostane na vejici. Nezrel sad se jako dobro drži, in če ga s silo odtrgamo, odnese s seboj tudi pecelj in začesne celo še nekaj lubja z vejice.

Breskve polagajmo vedno v ne prevelike košare in jih nikdar ne pretresajmo, ampak vedno le prelagajmo. Ta zamuda se posebno pri tem blagu dobro izplača.

Preden vložimo breskve v posode za odpošiljanje, jih moramo prebrati. Breskev navadno nima veliko izbirk kakor drugo sadje. Vendar pa moramo ločiti drobiž in pa kakorkoli pokvarjene in vse mehke plodove; zato je navadno razbirati po debelosti v posamezne razrede. Za prodaj naj ostanejo samo brezmadežni in enakomerno debeli sadovi.

Po deželah, kjer se pečajo s pridelovanjem in razpošiljanjem breskev, odrgnejo vsak sad, preden ga vložijo v posodo, z mehko ščetjo, da odpadejo dlačice, s katerimi je porastena koža. Breskev je potem veliko krasnejša in jo zaradi tega tudi lažje in bolje prodamo. Pri tem poslu pa je paziti, da ne zatrosimo dlačic v oči ali sapnik, ker lahko povzročajo precejšnje neprijetnosti.

Najugodnejši čas za trganje breskev je rano jutro ob lepem, suhem vremenu. Ako pa jih moramo trgati podnevi ob vročini, jih moramo pred vlaganjem v posode kolikor mogoče ohladiti. V to svrho postavimo posode z breskvami za nekaj ur ali čez noč v hladno klet ali v kako drugo primerno shrambo (ledenico). Izkušnja namreč kaže, da breskve zelo hitro pozorijo in se zmehčajo, ako jih pregrete takoj vložimo v posode in odpošljemo.

Za prenašanje in prevažanje breskev so najpripravnejše razne pletenice, ki pa ne smejo biti prevelike. Široke, pa zelo plitve košare, kakršne uporabljajo v to svrho Dolenjci, so kaj prikladne. Seveda je treba za finejše blago posodo odznotraj obložiti s kako mehko tvarino, n. pr. z lesno volno, s papirnimi odrezki itd. Naši Dolenjci uporabljajo v to svrho praprot. Z njo obložijo posodo, preden jo napolnijo. Pa tudi namesto pokrova jim služi praprot. Z njo pokrijejo napolnjeno posodo in jo pritrdijo s par palicami, ki jih zataknejo za rob košare.

Za daljne Transporte so zelo pripravi lahki, plitvi zaboji. Kadar bo pridelovanje breskev vpeljano in razvito, bo treba skrbeti tudi za enotno posodo za razpošiljanje. Taka posoda naj bi bila tudi na zunaj primerno opremljena, kakor je po drugih krajih.

Glede vlaganja breskev je treba pomniti posebno dvoje. Za prevažanje morajo biti breskve štrdne. Vložiti jih morajo v posodo tako tesno in trdno, da se ne morejo pri transportu prav nič geniti. Čim obširnejša je posoda, tem večja je nevarnost, da se med prevažanjem sadje zrahlja in pokvari. Zato

je treba v tem oziru pri vlaganju velike pazljivosti, zlasti, ako blago prevažamo na navadnih vozovih po slabih cestah in kolo-
vozih. Najlepše vložimo breskve, ako vsak sad posebe denemo
v posodo. Ko je zvrhoma polna, obložimo sadje povrh s kako
mehko tvarino in na to pritismo pokrov in ga trdno privežimo,
oziroma pribijmo. Med vkladanjem je treba posodo večkrat po-
tresti ali potrkati z njo ob tla ali ob mizo, da se sadje kolikor
mogoče čvrsto uleže vanjo. Prav dragocene plodove zavijmo
vsakega posebe v svilen papir kakor oranže. Kadar so breskve
vložene in pripravljene za trg, jih čimprej odpravimo, da ko-
likor mogoče še trde dospejo na svoje mesto.

Najmanj se breskve poškodujejo, ako jih prenašamo na
glavi, najbolj pa trpe na vozovih in po grdih potih. Nič bolje se
jim ne godi na železnicah, kjer polne posode premetavajo iz
voza v voz ali iz voza na tla.

11. Kako gojimo breskve ob stenah.

(Po načelih A. Pekruna.)

Že v prvem poglavju te knjižice smo povedali, da je bre-
skev posebno izbirčna za podnebje in da podnebje naših krajev
vobče ni popolnoma ugodno za to sadno pleme. Zlasti spomladni
mrazovi in večkrat se ponavljajoči nazimki zelo ovirajo njeno
rodovitnost. Pa tudi hude zime škodujejo drevju in mu povzro-
čajo razne bolezni. Na planem uspeva le po vinorodnih krajih
v prisojnih vinskih legah.

Kljub tem neprilikam pa se da breskev gojiti tudi po
drugih krajih ob raznih stenah. Solnčna in zavetna stena,
bodisi zidana ali pa tudi lesena, zlasti če ima kaj prida na-
streška, ima take prednosti pred najugodnejšim mestom na
planem, da ob njej gojimo lahko najfinejše francoske breskve,
ki bi na planem sploh ne rasle, še manj pa rodile.

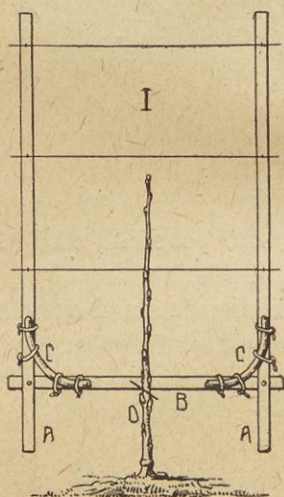
Najugodnejše so jugovzhodne, južne in tudi še jugo-
zahodne stene. Za silo velja tudi vzhodna in zahodna lega,
vendar le tedaj, ako sta sicer zavarovni pred vetrovi.

Breskev na tako ugodnem mestu, kakor je ob zidu, raste
jako hitro in se v malo letih na širino in višino razvije tako
bohotno, da ji navadno kmalu primanjkuje prostora. S tem
moramo vsekakor že vnaprej računati. Ako niso stene ali pre-
sledki med okni vsaj nad meter široki in 2—3 metre visoki,
ni da bi sadili tjakaj breskev.

Glede priprave zemlje za breskove špalirje velja vse tisto, kar je povedano v drugem poglavju. Najmanj na 1 m široko ob zidu in vsaj 50 cm na globoko je treba zemljo zrigolati, in če ni že po naravi prav dobra, jo je treba temeljito izboljšati z redilnimi snovmi za več let. Dober kompost ali star, preperel hlevski gnoj, apneno cestno blato, star, zdrobljen omet in po potrebi kalijeva in fosfornata umetna gnojila so primesi, ki jih dodajmo zemlji, preden zasadimo breskve.

Najprej opiralo, potem drevje!

Drevje ob zidu gojimo tako, da se razprostira vejevje v eni ravnini in nikdar ne smemo pustiti, da bi se vejevje raz-

Slika 11. Breskov špalir (vilice).

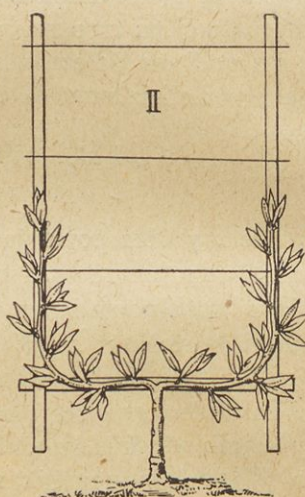
A) Pokončni remeljci.

B) Povprečni remelj.

C) Lok iz vrbove palice.

D) Enoletna breskova sadika.

Pri D dve očesi blizu skupaj: ondi sadiko skrajšamo.

Slika 12. Breskov špalir (vilice) v jeseni prvega leta.

Iz obeh očes sta se razvila oba roglja vilic (voditeljci).

vijalo v smeri od zidu. Lepe sadne brajde je možno vzgojiti le tedaj, ako vejevje privezujemo na pravilno razpostavljeno opiralo, pritrjeno na steno. Za pravilne oblike so primerni 3 do 4 m dolgi, lepo rezani remlji brez grč, ki so prilično 2 cm debeli in 3 cm široki. Remlje pritrdimo ob steni natančno navpično, in sicer za breskve v pravilnih oblikah po 60 cm vsak-sebi. Najbolj trpežen špalir si napravimo, ako remeljece prive-

žemo na vodoravne žice, ki so kakor strune napete ob zidu. (Glej slike!) Seveda remelje lahko priredimo tudi na ta način, da pritrdimo na zid najprej dve, tri vodoravne debelejšje remlje in nanje pribijemo navpične špalirne prekle.

Najsi pa delamo tako ali tako, skrbeti moramo, da je brajda lična in trpežna. Kdor hoče imeti posebno ličen in trpežen špalir, naj remeljce dvakrat prevleče z belo oljnato barvo, in sicer preden jih pritrdi na zid.

Pravilna (umetna) ali nepravilna (naravna) oblika?

Breskve lahko gojimo ob zidu v preprosti naravni obliki na ta način, da razpeljujemo in privezujemo veje po zidu na vse strani, kakor pač zahteva njih lega ne glede na kako pravilnost. Ali pa jih prisilimo v somerne oblike, ki imajo določeno število glavnih vej (voditeljic). Za oba načina je treba nekaj znanja in pa veliko ljubezni, največ pa vztrajnosti in doslednosti. Pri nas zaman iščemo lepega breskovega špalirja. Večina ljudi pozna te vrste sadno drevje le po slikah v knjigah in časopisih. Našim ljudem pač manjka posebno zadnjih dveh zgoraj naštetih lastnosti. Marsikdo ima sicer dobro voljo in za potrebo tudi zanimanje, toda prave ljubezni do stvari, zlasti pa vztrajnosti pogrešamo prav povsod. Koliko breskev in marelic posade ob zidu, tudi za špalir še kaj žrtvujejo, ali s tem je pa tudi vse opravljeno. Zato pa vidimo ob stenah namesto lepih špalirjev tiste znane pokveke, ki ne pri našajo nikakega haska, ampak le pačijo prijazno lice dotičnega poslopja.

Kdor torej nima prav nič pojma, kako je vzgajati drevje ob stenah, niti dobre volje, da bi se o tem poučil, naj pusti steno rajši prazno, nego da bi nekaj začel brez nade, da bi dokončal.

Najprimernejša pravilna oblika.

Za breskov špalir je viličasta oblika z dvema ali s štirimi navpičnimi vejami najbolj primerna. Kdor zna vzgojiti vilice z dvema vejama, izlahka pogodi tudi palmeto s štirimi vejami ali tako zvani dvojni »W«.

Na praktičnem zgledu, in s pomočjo slik hočem prav na kratko pojasniti, kako vzgajati in obrezovati viličasto obliko.

Prvo leto. Za špalir kupimo enoletno požlahtnjeno breskev in jo posadimo rano spomladi ravno v sredo med

oba pokončna remeljca. Skrajšajmo jo tako, da sega zadnje oko do vodoravnega remlja, ki je 35—40 cm od tal. Večkrat se nameri, da ima tako breskovo debelce na pravem kraju dve nasprotni si očesi ali vsaj očesi, ki sta blizu skupaj. Tedaj skrajšajmo breskev do tistih dveh očes. Dobro je, ako pustimo nad njima 10 cm dolg čep, ki ga odrežimo pozneje poleti. Neogibno potrebno pa to ni. Iz teh dveh očes vzgojimo obe veji (roglja).

Ako gre vse po sreči, zraste breskev do julija meseca, kakor kaže slika.

Oba poganjka pustimo iz početka rasti, kakor se jima ljubi. Šele ko sta precej daljša nego povprečni remelj, ju privežimo, kakor kaže slika. Vselej pa to ne gre tako gladko. Nekatera debelca imajo zelo redko popje. Na takih poganjkih navadno ni dvojnih očes. Da vzgojimo lepo zaokrožene vilice, si moramo pomagati drugače. Niže na debelcu, in sicer na sprednji strani izberimo dobro razvito oko za podaljšek debla. V to svrho privezujemo poganjek iz početka k debelcu. Ko pa zraste kakih 20 cm čez povprečni remelj, ga ravno ob njem pravokotno zvijmo kakor trto, tako da ga spravimo v vodoravno lego, bodisi na desno ali na levo. To bi bil en rogelj vilic. Kaj pa na drugi strani? Poganjek moramo zaviti baš nad primernim popom, ki je obrnjen na drugo stran. Ako poganjku odščipnemo vršiček, požene nasproti ležeče oko še tisto leto, če pa ne, pa gotovo prihodnjo pomlad.

Lok v kotu med vodoravnim in navpičnim remeljem naredimo precej na okroglo. Da je oblika bolj enakomerna, privežimo ali pribijmo na obe strani na okroglo ukrivljene vrbove palice. Glej sliko!

Vsem drugim poganjkom iz debla priščipavajmo vršičke (pinciramo), da se ne morejo razviti v veje. Gladko jih odrežimo šele drugo pomlad. Obe voditeljici privezujemo ob remeljcih naravnost navpik. Ako je vse v redu, zraste do jeseni obe voditeljici meter na dolgo in še dalje.

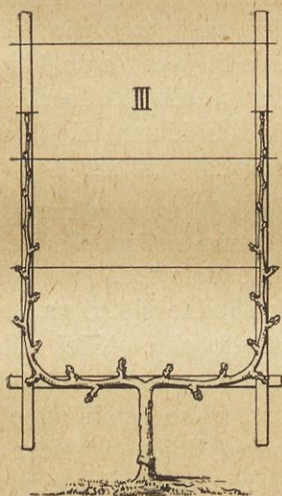
Na jesen, ko listje odpade, pokrijmo breskev s smrekovimi vejami, ki jih odstranimo šele spomladi.

Drugo leto. Takoj, ko se ni več bati hudega mraza, odkrijmo in obrežimo breskve, in sicer odstranimo z ostrim nožem najprej vse pincirane poganjke po deblu, voditeljici pa skrajšajmo za eno tretjino. Kdor hoče delati prav natančno, naj

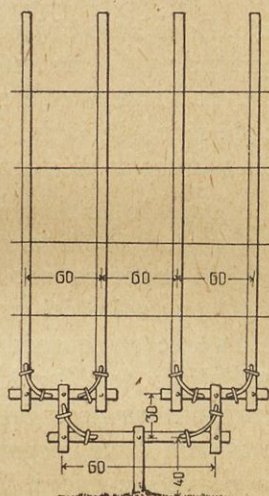
jih obreže na čep, ki ga odstranimo julija meseca. Vsekakor naj pa bo vrhnje oko na sprednji strani, da zakriva rano.

Kmalu potem, ko breskve ozelene in dobro poženejo, izrežimo pregosti rodni les, to je poganjke iz voditeljice, ki jih je včasih pol preveč. Na vsakih 10 cm je dovolj en poganjek. Pri tem delu pazimo, da bodo vejice, ki jih pustimo, lepo razvrščene po voditeljici (kakor kaže slika). Voditeljico privezujemo navpično, na čep, ali če ga nismo pustili, pa na remelj.

Breskev raste jako hitro. Čez par tednov so nekateri stranski poganjki že nad 30 cm dolgi. Ko bi jih pustili, da bi rastli dalje, bi segali z obeh strani drug v drugega. To bi

Slika 13. Breskov špalir (vilice) tretjo pomlad. Rodne vejice so obrezane na spodnje oko. Voditeljici sta skrajšani na $\frac{2}{3}$ — $\frac{1}{2}$.

Slika 14. Opiralo za dvojne vilice.

ne bilo prav. Zato jim pa pravočasno priščipnimo vršičke, in sicer takoj, ko segajo čez sredino med obema remeljema. To delo izvršujemo večkrat, ker vsi poganjki ne rastejo enako hitro. To tako zvano pinciranje je zelo važno. Na ta način prisilimo, da se na rodnem lesu dobro razvije posebno spodnje popje blizu voditeljice. Iz teh popov zraste drug nov rodni les, ker breskev rodi vedno le na enoletnem lesu, kakor vinska trta.

Z enkratnim pinciranjem pa rodni les navadno ni še opravljen, kajti nekatere posebno bujno rastoče pincirane vejice poženejo iznova, in sicer iz enega, dveh ali celo iz več končnih očes. Te je treba še enkrat obrezati, ker nikakor ne smemo trpeti, da bi bil rodni les le količkaj razrasten. Napačno bi pa bilo, ko bi tem prezgodnjim poganjkom samo priščipnili vršičke. Kaj pa je storiti? Z ostrim nožem odrežimo vejico do zadnjega najnižjega poganjka, tega pa pincirajmo. Na ta način dosežemo, da je rodni les vedno ena sama šibica.

Rodnih šibic pa ne smemo pustiti, da bi štrlele na vse strani, ampak jih vestno privezujemo, ko so dovolj dolge, na obe strani ob zidu ali ob steni nekoliko poševno navzgor. To je zelo važno, ako hočemo imeti lepe in rodovitne breskove špalirje. Kdor hoče biti posebno natančen, naj v to svrho pritrdi med glavne remlje, na katere privezuje voditeljice, še po 4 tanjše preklince za privezovanje rodnih šibic. Na lesenih stenah ali kjer ni škoda zidu, jih lahko privezujemo k žebeljčkom, ki jih v ta namen zabijmo v primernih krajih naravnost v steno.

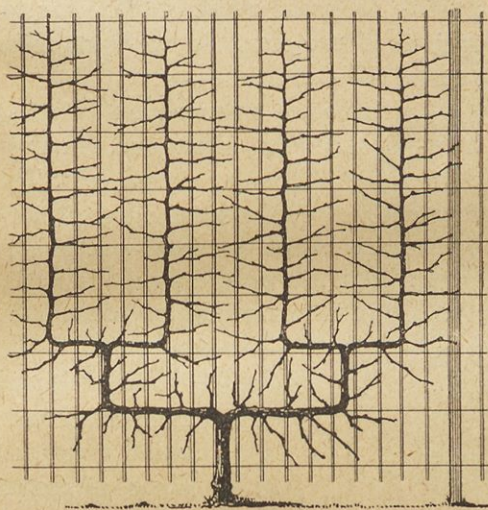
Tretje leto. Na pomlad, ko je najhujši mraz v kraju, odkrijmo breskve in jih takoj obrežimo z ostrim nožem. Voditeljici skrajšajmo zopet za eno tretjino do ene polovice. Prezgodnje poganjke po voditeljici gladko porežimo. Rodne šibice pa skrajšajmo na eno samo spodnje, dobro razvito oko. (Glej sliko!) Vse nadaljnje delo čez leto je jasno samo ob sebi. Voditeljici privezujemo naravnost kvišku. Iz čepkov, ki so ostali od obrezanih rodnih šibic, poganjajo nove rodne šibice, in sicer navadno po več iz enega. Razen ene, ki ima najboljšo lego, odstranimo vse druge sproti. Kolikor jih ostane, jih zopet lepo privezujemo na stran, in ko so 30 cm dolge, jih pincirajmo — vse kakor prejšnje leto. Pred zimo jih zopet pokrijmo in čakajmo potrpežljivo prihodnje pomladi.

Četrto leto. Konec februarja ali v začetku marca meseca, ko odkrijemo breskve, opazimo po rodnih šibicah krasno cvetno brstje. Toda to nas nikakor ne sme zavesti, da bi jih ne obrezali. Ko bi jih pustili, kakršne so, bi se sicer krasno razcvetle, toda zarodilo bi le cvetje konca vejic, pa preobilo. Zato le brez skrbi nož v roke in smotreno na delo!

Najprej skrajšajmo zopet voditeljici kakor prejšnje leto. Nato se lotimo pa rodnih šibic. Od temelja (tam, kjer rastejo iz

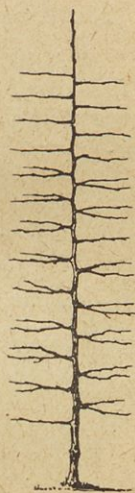
voditeljice) štejmo 6 cvetnih brstov in pri šestem brstu gladko odrežimo vejico. Tako ravnajmo z vsemi in dobimo čepe, ki so prilično 12—15 cm dolgi. Vse tiste rodne šibice pa, ki nimajo še nič cvetnih popov, skrajšajmo na spodnje, dobro razvito oko. Za enkrat smo opravili. Breskev se razevete, ozeleni, odcvete, zarodi in raste veselo.

Kmalu pa nas zove, da izvršimo zopet važno in zanimivo delo. Poleg vsakega cveta požene tudi mladika. Kaj sedaj s temi poganjki? Razen zgornjega (pri šestem cvetu) in spodnjega porežimo vse tik pri vejici. Spodnjega pustimo, da raste po svoji volji. Privežimo ga pod rodno šibico, pincirajmo ga pa šele tedaj,

Slika 15. Pravilno vzgojen breskov špalir (dvojne vilice) popolnoma dovršen.

Med glavnimi remeljci opirala so pritrjeni še po štirje remeljci za privezovanje rodni šibic.

Slika 16. Breskov pokončni kordon z vodoravnimi rodnimi šibicami.

ko je 30 cm dolg. To je nadomestna rodna šibica za drugo leto. (Povedali smo že večkrat, da rodi breskev samo na enoletnem lesu.) Zgornjemu poganjku nad zadnjim plodom pa priščipnimo vršiček, ko se razvije najmanj 6 listov (torej nad šestim listom).

Plodovi se razvijajo dalje in zorijo prej ali pozneje poleti. Takoj, ko jih oberemo, moramo zopet izvršiti jako važno in potrebno delo. Z ostrim nožem odrežimo vse rodne šibice, s katerih smo potrgali sadje, in sicer tik nad spodnjim poganj-

kom, ki smo ga namenili za nadomestek za drugo leto. Na ta način nam ostanejo na breskvi zopet same enoletne rodne šibice, ki bodo rodile prihodnje leto.

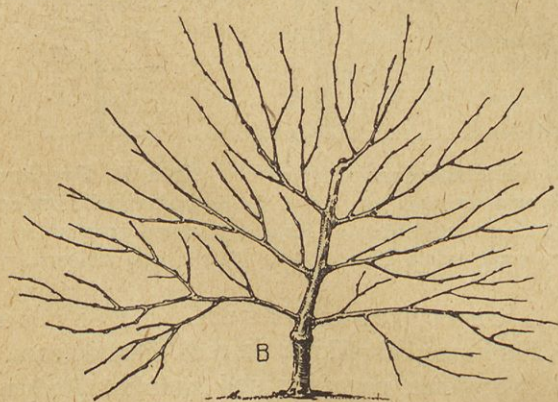

Slika 17. Takole razpeljimo breskove mladike za nepravilni breskovi špalir. Vse mladike, ki rastejo na sprednjo in zadnjo stran, gladko obrežimo že poleti.

Ako je bilo na breskvi iz prejšnjega leta kaj takih rodnih šibic, ki niso nič rodile, moramo z njimi ravnati ravno tako kakor z rodečimi. Obrežimo jih pa do spodnjega poganjka lahko že takoj, ko zapazimo, da so vsi plodovi odleteli, preden so se jeli razvijati.

Več nego 2, 3 plodove ne smemo pustiti na vsaki rodni šibici, ker tako majhno drevo nima še moči, da bi preredilo večje množine sadja.

Večkrat se primeri, da iz kake šibice ne odžene spodnje oko, ki naj bi dalo rodno šibico za drugo leto. Tedaj moramo ves čep gladko odrezati tik ob voditeljici in na sosednji rodni šibici pustiti namesto enega dve očesi. Na ta vačin dobimo dva poganjka, ki ju tako razpeljemo, da zakrijeta nrzel, ki je nastala, ko smo odrezali gluho vejico.

Slika 18. Lepo vzgojen breskov špalir v nepravilni prirodni obliki.

Vse vejevje, ki sili na srednjo stran, odstranimo sproti med letom.

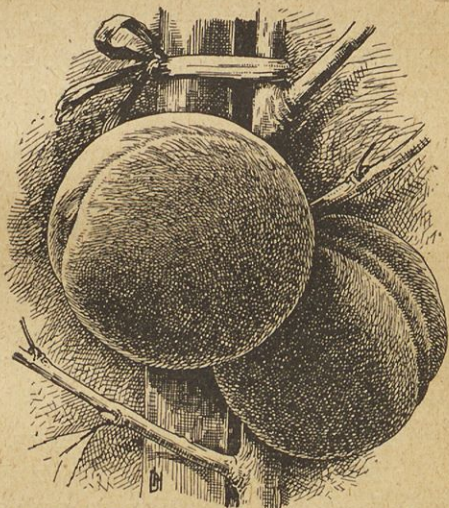
S takim delom, ki ga pa moramo vztrajno in strogo izvrševati o pravem času, dobimo breskove špalirje, ki se vsako leto tako rekoč pomlade in zaradi tega trajno obdrže svojo lepo obliko in rode vsako leto. To je pa tudi vse, kar moremo zahtevati od njih.

Za začetnike je enojna viličasta oblika najpripravnnejša, ker je prvotna vzgoja zelo preprosta. Nekoliko težje je vzgojiti

dvojno viličasto obliko; pa tudi to ni nikako čarodejstvo, ako imamo zdrave, krepko rastoče mlade breskve. Prvotnih krakov ne zavijmo navzgor, ampak ju gojimo v vodoravni smeri tako dolgo, da sta prilično kakih 120 cm dolga. Potem šele ju v razdalji po 60 cm od debla zavijmo navzgor in vsakega na novo razcepimo v dva vrha prav tako, kakor smo povedali pri enojni viličasti obliki.

Nadaljnja vzgoja viličaste oblike se seveda prav nič ne razlikuje od opisanega oskrbovanja enojne oblike.

Nepravilno naravno obliko breskovega špalirja je prav lahko vzgojiti. Pa še tu je treba nekoliko zmisla in dobre volje, ako hočemo imeti čedno drevo in gotov dohodek od njega. Kdor si ne upa pridobiti toliko znanja in nima tiste potrebne potrpežljivosti in vztrajnosti, da bi gojil pravilne breskove špalirje, naj se zadovolji s tako obliko. Tudi tedaj je treba mlado breskev posaditi v sredino tistega prostora, ki nam je na steni na razpolago za posamezno drevo. Tudi tu obrežimo mlado breskev, ki jo sadimo prav na kratko. Mladike, ki poženejo prvo leto iz debelca, obdržimo navadno vse in jih

Slika 19. Breskev Aleksander na špalirju. $\frac{1}{2}$ prirodne debelosti.

razpeljemo po steni v polkrogu kakor pahljačo. Te mladike so temelj bodočemu drevesu. Čim dalje od debla, tem bolj se razrašajo in se razširjajo po določeni ploskvi brez vsakega določenega reda ali somerja. To so sčasoma glavne veje (voditeljice), ki nosijo stranske veje z rodnimi šibicami. Tudi tem treba nekake obnove. Nekaj skrbi zato že narava sama, nekaj pa ji pomagajmo z obrezovanjem. Glavno pri tej obliki je, da razpeljujemo vse veje in vejice tesno ob steni tako, da zavzamejo vse praznine, da pa se nikjer ne križajo, oziroma ne hodijo druga vrh druge. Nikdar ne smemo pustiti, da bi rastli po deblu ali vejah poganjki, ki bi štrleli od stene. Ako na steni ni več

praznega prostora za nove veje, jih moramo pa odstraniti, dokler so še mlade.

Na jesen je treba te špalirje tudi pokrivati in vsako pomlad istotako nekoliko obrezati. Pred vsem je odstraniti vso sehljad (odmrli rodni les) ter voditeljice in rodne šibice primerno skrajšati. Poleti je pa glavno delo privezovanje potrebnih in izrezavanje pregostih poganjkov. Sicer pa veljajo za obrezovanje špalirjev v naravnih oblikah pravila na strani 20 in 21.

Drevo na steni, najsi ima že kakršnokoli obliko, moramo tako gojiti, da sčasoma steno čedno pokrije, ne da bi nastala zmešnjava v vejevju in goščava v listih. Vsako vejico, vsak list in plod morajo dosežati solnčni žarki. Rezati in odstranjevati moramo nepotrebno in pregosto vejevje, dokler je še mlado, najbolje poleti (julija, avgusta). Le na ta način dobimo z dravo, trpežno, rodovitno in lepo špalirno drevje.

II. Marelica.

Prvotna domovina marelice ni sicer popolnoma dognana, vendar, po latinskem imenu »Armeniaca« sodeč, bi domnevali, da je doma v Armeniji ali Turkestanu. Toliko pa je gotovo, da je bila znana že za Aleksandra Velikega. Slovensko ime smo posneli po stari nemški označbi »Marille«. Srbi in Hrvati ji pravijo kajsije, Čehi pa meruňky.

Marelica je po svojih lastnostih precej podobna breskvi, toda je še bolj občutljiva za podnebje. Razen na Goriškem in v Vipavi, jo v Sloveniji redkokje goje na planem, ker zaradi preranega cvetja največkrat pozebe. Ob hudih zimah in na mrzlih mestih pozebe pa tudi že cvetno brstje. Pač pa se precej dobro ponaša kot špalir ob toplih solnčnih stenah in podstrešjih. Pa še tu jo je treba čez zimo zavarovati, ako naj rodi redno vsako leto. V zelo zavetnih in toplih vinorodnih legah s primerno zemljo, bi jo najbrže tudi na planem lahko gojili, ako bi izbrali prave, neobčutljive vrste z drobnim plodom.

V sadjarstvu je doslej znanih do 150 mareličnih vrst v štirih skupinah. Te skupine so: 1. srhkoplodna marelica (*Armeniaca dasycarpa*) z drobnimi, temnordečimi plodovi; 2. prava marelica (*Armeniaca mera*) z drobnimi rumenimi plodovi in z grenkim jedrom; 3. navadna mare-

lica (*Armeniaca vulgaris*) z debelejšimi, rumenimi plodovi in z grenkim jedrom; 4. mandljeva marelica (*Armeniaca amygdalina*) z debelimi plodovi in s sladkim jedrom.

Posamezne vrste marelic je jako težko razločevati, ker nimajo skoro nikakih zanesljivih zunanjih znakov, po katerih bi lahko točno ločili vrsto od vrste. Plod je podoben plodu in se niti po debelosti ne da ločiti, ker so tudi plodovi debelih vrst razmeroma drobni, kadar obrode preobilo in obratno. Najlaže jih razločujemo po okusu; pa tudi to more razlikovati samo zelo vaje jezika. Posebno otežuje razlikovanje posameznih vrst ta nepravilnost, ker naraščajo iz koščice neprestano nove vrste, ki so včasih take kakor njih prednice ali se od njih le nekoliko razlikujejo, ali se pa popolnoma izprevržejo. In baš ti mnogobrojni izprevrški delajo največjo zmedo pri določanju posameznih vrst. Kljub temu se je ohranilo mnogo starih, dobrih vrst, katerim so se pridružile še mnogoštevilne novejšje.

Marelice se dajo razmnoževati s koščicami (s semenom) kakor breskve. Marsikatero tako drevo rodi dober sad. Vendar pa to ni zanesljivo, ker se vendarle mnogokrat izprevrže in med semenjščaki je tudi veliko drevja s slabim sadom.

Ako hočemo kako dobro vrsto zanesljivo ohraniti stanovitno, jo moramo cepiti na sorodno podlago prav tako kakor drugo sadno drevje. Za podlago se najbolje ponaša Julijeva sliva (*St. Julien*). Pa tudi izrastki iz korenin naših domačih češpelj in semenjščaki raznih drobnih sliv niso napačni za ta namen. Črni trn (*Prunis spinosa*) bi bil najbrže tudi dober, zlasti za male oblike. Le škoda, da to še do danes ni popolnoma preizkušeno in dognano.

V drevesnicah marelice navadno okulirajo. Cepimo jih pa tudi s prav dobrim uspehom spomladi s cepičem na sedlo, v zarezo ali z dolago. Vendar pa moramo to delo izvršiti prav rano koncem zime, najbolje še februarja meseca.

Kakor je bilo že omenjeno, je marelica še bolj izbirčna za podnebje nego breskev. V Sloveniji je pravzaprav razen kake male izjeme nikjer ne goje na planem. Vendar s tem ni še dokazano, da bi ne uspevala v vinorodnih krajih, ako bi izbrali in dognali prave vrste in jim tako postregli kakor zahteva njih narava. V Vipavski dolini pa so je zlasti v prejšnjih časih pridelovali precej veliko. Čim bolj pa gremo proti Gorici in Trstu, tem več vidimo mareličnih nasadov, ki obilo in tudi

redno rode. Dognano je tudi, da spadajo na plano le marelice z drobnejšim plodom. Debele marelice rode pri nas samo na špalirjih.

Za marelice na planem je najprimernejša visokodebelna oblika. V zagrajenih prostorih bi lahko gojili tudi nizka debla. Grmiči za marelico niso primerni. Ob stenah in zidovih pa je naravni špalir najbolj umesten. Sicer se dajo vzgojiti tudi lepe palmete v umetnih, pravilnih oblikah, toda taki špalirji niso nikdar tako rodovitni kakor naravni in se tudi veliko prej pokvarijo. Izvrstno se prilega marelici visoki špalir s približno 2 m visokim deblom.

Najprikladnejša lega za marelične špalirje je jugovzhodna stran, za silo tudi jugozapadna. Južna lega je sicer tudi dobra, samo da so na takih prevročih mestih plodovi radi močnati.

Marelici ugajajo bolj suha nego vlažna tla. Posebno dobro se počuti v topli apneni zemlji. Kjer pa apna primanjkuje, ga moramo vsekakor dodati v obliki živega apna, starega ometa ali cestnega blata. Samo ob sebi se umeje, da tudi drugih redilnih snov, zlasti fosforjeve kisline in kalija ne sme manjkati. Preobilica dušika (gnojnice, strniščnik) je marelicam prav tako

Slika 20. Cvet moorparkske marelice. $\frac{1}{2}$ prirodne velikosti.

škodljiva kakor breskvam. V težki, mrzli, ilovnati zemlji ali v produ na raste marelica.

Obrezovanje je marelicam jako nevarno, ako jih ne obrezujemo o pravem času in pravilno. Kdor jih ne zna rezati, stori bolje, da jih pusti rasti, kakor se jim ljubi. Odrezuje naj le pregoste in bolne veje, pa ne šele takrat, ko so debele kakor roka, ampak takoj, ko se pokaže, da ne rastejo na pravem mestu in da bodo delale goščavo. Najnovejše izkušnje so pokazale, da poletno rezanje najmanj škoduje. Ves mesec avgust

je za ta posel primeren. Obrezovanje v tem mesecu ne povzroča nikake škode. Prav tako smemo brez strahu priščipavati, odrezavati in naravnavati mlade poganjke od maja do avgusta meseca. V tem oziru veljajo tudi za marelico navodila, ki so navedena v poglavju o breskovih špalirjih.

Glavni vzrok, da marelica v našem podnebjju tako težko uspeva, je ta, ker začne na pomlad prav zgodaj brsteti. Včasih se razcvete že konec februarja, najkesneje pa marca meseca. Ko pa pozneje nastopijo običajni nazimki, ne le da pozebe zarod, ampak tudi drevo se jako oškoduje, ker zaradi mraza zastane sok in povzroči smoliko, na smolikavih marelicah pa odмира veja za vejo. To velja posebno za marelice ob toplih južnih stenah. Da preprečimo to veliko zlo, moramo vse poizkusiti, da jih zadržujemo od preranega brstenja. To dosežemo, ako jih čez zimo pokrijemo s smrekovimi vejami ali s kako drugo primerno odejo. Zemljo okrog debla pa na debelo obložimo z gnojem, slamo ali sploh slabim prevodnikom toplote, in sicer zgolj s tem namenom, da se tako hitro ne razgreje. Dobro uspehe so dosegli tudi na ta način, da so proti koncu zime zametali zemljo okrog debla s snegom, ki so ga pokrili na debelo z gnojem. Pod gnojno odejo kopni sneg prav počasi in brani, da se zemlja ne more razgreti. S takim ravnanjem zadržimo marelico v zimskem miru lahko za več tednov in tako rešimo pridelek in obvarujemo drevo smolike.

Kakor že omenjeno, cvete marelica od vseh sadnih plemen najprva — večkrat že februarja meseca, zlasti na špalirjih in ako jo prepustimo samo sebi. Tedaj je važno, da obvarujemo cvetje pomladne pozebe. Navadno zadostuje čez noč najrahljša in najtanjša odeja. Platnene rjuhe, debel papir, vrečevina so v to svrho zelo pripravna odeja, ki jo moramo pa podnevi odstraniti. V zavetju pod pristreškom in ob suhem vremenu preneso cvetoče marelice par stopinj mraza. Ako pa odneha toplina pod $-4-5^{\circ}\text{C}$, trpi najprej cvetje, potem pa tudi les. Večkrat se primeri, da nastane hud mraz še v aprilu, ko so marelični plodovi že debeli kakor lešnik ali še bolj. V takem stanju niso več tako občutljivi kakor cvetje in jim kaka stopinja mraza ne škoduje, ako se ne ponavlja prevečkrat.

Ob hudih zimah pozebe včasih tudi rodno brstje, zlasti ako rasto marelice na zbrisih in sploh na mrzlih krajih. Na pomlad potem zaman pričakujemo, da bi se razcvetle. Cvetno

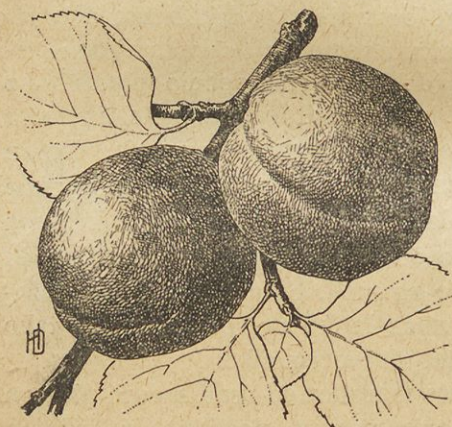
brstje je mrtvo, in ko popolnoma počrni, se polagoma obrije. Srednje lesno popje pa ostane zdravo in navadno odžene krepko. Sploh je marelica v lesu razmeroma jako trda za mraz. To pa le dotlej, dokler je v zimskem počitku.

Marelične nasade na planem ubranimo pomladnim mrazom na ta način, da zapalimo ob ranih jutranjih urah na raznih krajih sadovnjaka vlažno slamo, listje, žaganje ali kako podobno tvarino, ki dela mnogo dima. Ako je vreme mirno, se uleže dim blizu tal in stori, da se zrak ne more ohladiti kaj prida pod ničlo.

Čez zimo naj bi bilo marelično drevje kolikor moči na suhem. Ko pa odevete, potrebuje jako veliko vode, sicer plodovi po večini odpadejo. To pravilo naj bi vpoštevali posebno vsi tisti, ki goje marelice ob zidu, kjer navadno čez poletje trpe sušo.

Marelica je vobče jako rodovitno sadno pleme. Rodi pa na enoletnem lesu. Zato je njegova rodovitnost skoro popolnoma redna. Ako pa kljub temu večkrat odreče, ni krivo drevo, ampak podnebne in talne razmere.

Glavna dva vzroka, da imamo pri nas tako malo

Slika 21. Moorparkska marelica.
1/2 prirodne debelosti.

uspeha z marelicami, sta posebno naslednja dva:

1. Neprimerna zemlja. Malokdo se namreč briga za to, da bi pripravil marelici dobre vrtnje zemlje, ki bi bila obilo založena z apnom. Zato pa večina marelic boleha in žalostno konča, preden doraste. In prav zato veljajo marelice pri nas po krivici za silno občutljivo sadno pleme, ki naj bi imelo že od narave kratko življenje. To pa ni res. Na pravem kraju in ob primerni postrežbi je marelica jako zdravo drevo, ki dočaka lahko 50 let, pa tudi več.

2. Brezbrižnost pri vzgoji. Kako malo jih je, ki bi pravilno in o pravem času obrezovali marelice ter jih raz-

Nansiška marelica

peljavali po zidu poleteti, ko so mladike še mehke in se dado napeljati, kamor hočemo. Brez škode pa tudi prenesejo, ako nepotrebne poganjke odstranimo. Navadno pa se čez leto nihče ne briga za drevo, ki poganja iz debela in vej za palec debele mladike in se vse križem preraste. Vsako pomlad pa pojeta po drevesu žaga in škarje. Debele veje morajo pod žago in vse polno drobnejših vej in vejic pod škarje. Ni torej čuda, da začne drevo, ki je tako občutljivo za obrezovanje, kazati svojo nezadovoljnost s tem, da jame izločati smolo ali pravzaprav gumo in zaradi tega hirati. Ud za udom mu odmrje in nazadnje nam ostane na zidu gola, suha rogovila.

Navadno puščajo marelice na drevesu tako dolgo, da se popolnoma zmeče in postanejo močnate. Bolje pa je, ako jih potrgamo takoj, ko dorastejo in porumene, pa so vsaj nekoliko še trde. V shrambi pozorijo v nekaj dneh in so potem veliko bolj sočne in okusne nego naravnost z drevesa. Še važnejše pa je, da jih potrgamo še trde, ako so namenjene za daljši prevoz. Dokler so trde, so dokaj neobčutljive in jih v primernih, ne-prevelikih posodah na trdno vložene prav izlahka prevažamo v večje razdalje. Mehke marelice pa so jako občutljive in popolnoma nesposobne za vsako daljšo pot.

Končno še nekaj opomb o škodljivcih in boleznih. Vobče je marelica manj dovzetna za bolezní in škodljivce nego breskev. Posebno moramo poudarjati, da jo živalski zajedalci kaj malo nadlegujejo. Edino kaparji se prav radi naselijo po debelu in vejah starejših, zanemarjenih marelic, ki rasto ob zidu pod streho. Ako pa jih redno negujemo, pa niti s tem sicer nadležnim, a ne nevarnim mrčesom ne bomo imeli dosti opravka. Listne uši vidimo redkokdaj na marelicah; istotako ima tudi cvetje mir pred zajedalci. Plodove pa jako rade žro podgane, zato moramo paziti, da ne pridejo do njih, ko začno dozorevati.

Izmed bolezní je že večkrat imenovana in v I. delu opisana smolika najnevarnejša in kriva, da odmirajo veje in cela drevesa. Kar je o tej bolezni povedano v 7. poglavju »Najhujši škodljivci in bolezni breskev«, to velja tudi za marelico.

Končno moramo omeniti še neko bolezen, ki jo opazujemo vsako leto na mareličnih špalirjih in ki je za neukega opazovalca prava uganka. Na videz zdrava marelica odcvete, ozeleni, in ko so poganjki že več centimetrov dolgi, začno po-

samezni vršički ali pa tudi cele veje veneti in v 8—14 dneh popolnoma odmrjejo. To je tako zvana monilija. Bolezen povzroča glivica *Sclerotina laxa*. Pri drugih sadnih plemenih napada ta bolezen iz večine le sadje, pri koščičastem drevju pa tudi les. Monilija je skrita, zavratna bolezen. Očitno se pokaže šele tedaj, ko je prepozno. Raznaša se z drevesa na drevo prav tako kakor druge glivičaste bolezni. Proti tej nadlogi niso doslej še iznašli zanesljivega pripomočka. Zimsko škropljenje s 5% modro galico, kakor je opisano v 7. poglavju

Slika 22. Moorparkška marelica preklana.

$\frac{1}{2}$ prirodne debelosti.

pri breskvah, bi utegnilo dobro učinkovati tudi pri marelicah. Da se bolezen ne raznaša, je treba napadene dele odžagati ali odrezati globoko v zdrav les in jih požgati.

Sicer moramo pa še enkrat odločno poudariti, da dosežemo z izbiranjem ugodnih leg, s primerno zemljo in gnojenjem z apnom in s pravilnim negovanjem največ v boju zoper katerokoli bolezen, kajti v čim bolj prikladnih in ugodnih razmerah bo drevo raslo, tem laže in tem uspešneje se bo upiralo svojim sovražnikom.

Izbor mareličnih vrst, ki bi bile prikladne za naše kraje.

V izbor sem sprejel samo 8 mareličnih vrst, ki jih lahko priporočam deloma iz lastne izkušnje, deloma pa na podlagi zanesljivih spisov. Kot najboljši kažipot v tem oziru mi je služilo izborno češko delo »České ovoce«, IV. knjiga.

a) Marelice za visokodebelno in nizkodebelno drevje na planem.

1. Melniška marelica. To je vrsta z jako drobnim plodom, a tako čudovite rodovitnosti, kakršne ni pri nobeni drugi vrsti. Plodovi vise na vejah kar v grozdih, tako da zakrivajo skoro vse vejevje. Razmnoževati se da tudi s koščicami brez požlahtnjevanja. Tako drevje doseže veliko starost in je čimdalje bolj rodovitno. Plod je izvrstnega okusa, jedro sladko in prav dobro nadomestilo za mandlje. Zori konec julija meseca.

2. **Holandska marelica** je istotako bolj drobna, a zato manj občutljiva in silno rodovitna. V vinorodnih legah bi utegnila tudi pri nas uspevati na planem. Cvete pozneje nego druge vrste in zaradi tega pozebe redkeje. Razmnožujemo jo lahko tudi s semenom. Zori konec julija meseca.

3. **Ogrska marelica** je nekoliko debelejša od prejšnje, temnorumena s črnimi marogami. Po Ogrskem jo pridelujejo na debelo za izvoz. Uspeva prav dobro po vinorodnih legah tudi na planem. Izvrstna je tudi za špalir. Zori konec julija meseca ali v začetku avgusta meseca.

b) Marelice za špalir.

4. **Velika rana marelica**. Krasna, jako debela vrsta, ki zori že sredi julija meseca. Pri nas jo vidimo večkrat na špalirjih. Razširili so jo drevesničarji, ker ljudje radi segajo po njej.

5. **Ambroževa marelica** je srednje debela, okrogla, krasno rumena, posebno pripravna za špalir na zapadnih stenah. Zori konec julija meseca. Tudi ta je pri nas znana in razširjena.

6. **Nanciška marelica**. Srednje debela, okrogla, krasno rumena in jako okusna vrsta, ki je tudi zelo razširjena. Zori do srede avgusta meseca.

7. **Turška marelica** je debela, podolgasta in od strani stisnjena, drugače je pa zelo podobna mnogim svojim sorodnicam. Zori v drugi polovici avgusta meseca.

8. **Sirska marelica** je srednje debela, okrogla, zagorelorumena in zori do srede avgusta meseca.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000509363

